

Dinàmiques de mobilitat residencial i transformació dels barris a l'àmbit metropolità de Barcelona

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

Treball realitzat per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) relacionat amb l'actuació 1.1.2. *Monogràfic Enquesta de cohesió urbana (ECURB) 2017: Dinàmiques de mobilitat residencial i transformació dels barris metropolitans* contemplada al Contracte Programa AMB-IERMB 2018.

Autors/es: Fernando Antón-Alonso i Sergio Porcel

Tècnics/ques de suport: Irene Cruz i Maria Pruna

Bellaterra, desembre de 2018

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ: LA MOBILITAT RESIDENCIAL DES D'UNA DOBLE ESCALA	2
1. LA MOBILITAT RESIDENCIAL A LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA: INTENSITAT DEL FENOMEN, MOTIVACIONS I PERFILS SOCIALS	4
1.1. Evolució de la intensitat de la mobilitat residencial	4
1.2. Els motius de canvi de residència	6
1.3. Característiques sociodemogràfiques dels <i>movers</i> : curs vital i classe social.....	9
2. FLUXOS RESIDENCIALS	13
2.1. L'autocontenció residencial	13
2.2. Fluxos residencials centrífugs (centre-perifèria) i centrípets (perifèria-centre).....	14
2.3. L'intercanvi poblacional entre corones metropolitanes i arribades externes	16
3. UN PROCÉS DE SUBURBANITZACIÓ DE LA POBRESA A LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA?	18
3.1. La desigualtat centre-perifèria a la metròpoli de Barcelona.....	18
3.2. La composició social de les corones metropolitanes	20
3.3. S'està expulsant població amb rendes baixes del municipi de Barcelona?	21
4. LES DINÀMIQUES DE TRANSFORMACIÓ DELS BARRIS I EL SEU PAPER EN LA MOBILITAT RESIDENCIAL FORÇADA	25
4.1. Barris en transformació i intenció de canvi de residència	26
4.2. Les transformacions importen per canviar de barri, però algunes més que d'altres	34
CONCLUSIONS	43
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	46
ANNEX METODOLÒGIC.....	51
L'enquesta de cohesió urbana (ECURB)	51
Descripció dels principals conceptes	51

INTRODUCCIÓ: LA MOBILITAT RESIDENCIAL DES D'UNA DOBLE ESCALA

La mobilitat residencial, entesa com el conjunt de migracions que es produeixen dins d'una mateixa regió metropolitana, constitueix un dels mecanismes més importants de redistribució interna de població urbana (Nel·lo, 2001; Bayona i Pujadas, 2014; López *et al.*, 2013). Aquestes dinàmiques migratòries tenen conseqüències directes sobre les àrees residencials d'origen i de destí, tant des del punt de vista de creixement o de reducció poblacional, com pel que fa a la (re)configuració de la seva composició social (Módenes, 1998). En aquest sentit, la mobilitat residencial juga un paper cabdal en els processos d'estructuració socioresidencial de qualsevol metròpoli.

Actualment, hi ha indicis que la mobilitat residencial s'ha reduït a la metròpoli de Barcelona, particularment, des de l'inici de la Gran Recessió en 2008 (Bayona *et al.*, 2018). Això suposa un canvi de tendència important, tot després de l'increment continuat que es venia registrant des de finals del segle XX, al qual va contribuir clarament la dinàmica generada pel darrer *boom* immobiliari (1997-2007). L'accelerada producció immobiliària d'aquest període va estimular significativament els canvis d'habitatge entre la població metropolitana i es va reforçar un procés de suburbanització protagonitzat principalment per famílies joves (Porcel i Navarro-Varas, 2014). A més, la forta arribada d'immigració internacional que va tenir lloc amb el canvi de cicle fins pràcticament l'inici de la crisi econòmica (Domingo *et al.*, 2014; Fullaondo, 2007) també va sumar a favor de l'augment dels canvis residencials a la metròpoli, no només per la seva arribada externa, sinó perquè es tracta d'un col·lectiu inestable en termes residencials, particularment durant els primers anys d'arribada, la qual cosa va contribuir a incrementar la mobilitat residencial intrametropolitana.

Malgrat tot, s'ha de tenir present que de partida el nivell de mobilitat residencial en el sud d'Europa és, en general, més baix que el d'altres contextos. Això s'explica bàsicament perquè l'hegemonia de la propietat com a règim de tinença de l'habitatge que caracteritza aquests països configura un sistema residencial més aviat rígid davant d'altres on els llogaters tenen una major presència. Un altre element rellevant en aquest sentit, és la pauta d'emancipació tardana de la població jove, pròpia també dels contextos del sud d'Europa. Per altra banda, una altre aspecte que cal destacar de les pautes de mobilitat residencial que es donen al sud d'Europa és la proximitat territorial. És a dir, que la població que canvia de residència ho fa majoritàriament a prop de l'adreça d'origen. Això es relaciona habitualment

amb la importància que adquireixen les xarxes de relació social i de solidaritat familiar en els règims de benestar de naturalesa familista.

L'objectiu d'aquesta recerca, doncs, és oferir una visió actualitzada d'aquest fenomen a la regió metropolitana de Barcelona, un àmbit on aquesta qüestió s'ha estudiat abundantment durant les darreres dècades (Nel·lo, 1996, 2002; Nel·lo i Subirats, 1998; Giner, 2001; Módenes, 1998, 2001; Pujadas i Garcia-Coll, 2005; Miralles-Guasch *et al.*, 2007; López-Gay, 2008; Alberich, 2010). No obstant, un dels trets diferencials d'aquest estudi és que se li dona certa rellevància en les anàlisis a la *mobilitat residencial forçada*. Es tracta, per tant, d'una recerca que, d'una banda, actualitza les principals informacions respecte a com està evolucionant la intensitat de la mobilitat residencial i els fluxos residencials a la metròpoli de Barcelona, però que, d'altra banda, també posa el focus en conèixer si la població que es veu obligada a canviar de residència està augmentant o no i si això podria estar comportant conseqüències rellevants en termes estructurals.

Els greus efectes que ha deixat el pas de la crisi econòmica en una part important de les llars metropolitanes, juntament amb les actuals dinàmiques que està seguint el mercat immobiliari a la capital catalana, marcades per l'anomenada "bombolla del lloguer", constitueixen dos factors prou rellevants com per intuir que alguna cosa pot estar posant en risc el *dret a la ciutat* entre la població econòmicament més vulnerable. De fet, hi ha estudis que apunten que els processos de gentrificació s'estan estenent en el centre del municipi de Barcelona, augmentant probablement l'expulsió de població amb rendes baixes cap a la perifèria metropolitana (López-Gay, 2016, 2018). Tenint present aquest marc, hi ha dues qüestions de pes a les quals s'intentarà donar resposta amb aquest estudi. La primera és si a Barcelona s'està produint o no un procés de suburbanització de la pobresa. Aquesta qüestió ja ha estat analitzada per Porcel *et al.* (2018) anteriorment, però en aquest informe s'acaba d'oferir una anàlisi més madura, afegint noves informacions. La segona qüestió és entendre millor quins són els factors que expliquen que la població es plantegi canviar de barri actualment a la metròpoli de Barcelona. En aquest sentit, aquesta recerca busca portar a terme una doble aproximació sobre el fenomen de la mobilitat residencial, intentant copsar tant el que està succeint a escala metropolitana com a escala de barri.

Per últim, cal esmentar que aquestes anàlisis han estat possibles gràcies a la informació que aporta l'*Enquesta de cohesió urbana, 2017*. Una nova font de dades realitzada a l'Àmbit Metropolità de Barcelona que permet mantenir la sèrie històrica de les dades socioterritorials que va començar a recollir la desapareguda *Enquesta Metropolitana*. Aquest document constitueix, precisament, la primera anàlisi aprofundida que s'elabora a partir d'aquesta operació estadística¹.

---

¹ Per més informació: <https://iermb.uab.cat/ca/enquestes/cohesio-social-i-urbana/>.

1. LA MOBILITAT RESIDENCIAL A LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA: INTENSITAT DEL FENOMEN, MOTIVACIONS I PERFILS SOCIALS

1.1. Evolució de la intensitat de la mobilitat residencial

Un dels trets de la societat catalana i espanyola dels anys 80 va ser la seva baixa mobilitat residencial en comparació amb la d'altres regions europees. El nombre de canvis de residència era escàs al llarg del curs vital i quan aquests tenien lloc es produïen en un radi territorial molt reduït. No obstant, coincidint amb el període del darrer cicle econòmic expansiu i del darrer *boom* immobiliari (1995-2007), la mobilitat residencial es va incrementar significativament a la metròpoli de Barcelona.

A la taula 1 es pot observar que, entre 1995 i 2011, la població que ha canviat de residència en els darrers cinc anys dins de la regió metropolitana de Barcelona² passa del 5,2% al 21,6%, pràcticament es quadruplica. A l'hora d'explicar aquest fenomen cal destacar la incidència que els factors econòmics (creixement econòmic, facilitat de crèdit, producció immobiliària, etc.) i polítics (desenvolupament urbanístic, consum de sòl, etc.) van tenir en aquesta tendència creixent de la mobilitat residencial. Però no només això, sinó que també cal considerar la contribució d'altres aspectes de caire demogràfic com ara l'augment en el pes relatiu de la població en edat potencial d'emancipar-se o de formar noves llars (25-39 anys), la gran afluència de població immigrada de la darrera dècada i l'increment del nombre de llars associat a la *Segona Transició Demogràfica* (Donat, 2012; Miralles-Guasch *et al.*, 2007). En definitiva, tot un conjunt de factors que, actuant alhora durant anys, van ser suficients per canviar les pautes de la mobilitat residencial a la regió metropolitana de Barcelona.

Aquesta tendència, però, s'ha aturat bruscament en els darrers anys. L'any 2017, la població que ha canviat de residència en els darrers cinc anys s'ha reduït fins al 8,8%, tornant gairebé el volum que es registrava 20 anys enrere, tot just a l'inici del *boom* immobiliari. Aquesta reducció de la població que ha canviat d'habitatge també s'ha vist reflectida en un descens, tot i que menys brusc, dels canvis residencials registrats per l'*Estadística de Variacions Residencials*³ (Observatori Metropolità de l'Habitatge de

---

² El territori considerat com a regió metropolitana de Barcelona en aquest estudi es correspon amb l'Àmbit Metropolità que es defineix al Pla territorial general de Catalunya. Aquest territori el conformen cinc comarques: el Barcelonès, el Baix Llobregat, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental. Per a més informació vegeu els conceptes bàsics a final del document.

³ A diferència de l'*Estadística de Variacions Residencials* —EVR—, l'*Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població* —ECVHP—, mitjançant la qual s'han realitzat la majoria de les anàlisis que es presenten en aquest capítol, permet captar els canvis d'habitatge que es produeixen dins el mateix municipi, és a dir, els moviments intramunicipals. Això permet oferir una perspectiva més amplia dels canvis residencials, donat que malgrat la gran vitalitat del mercat immobiliari a la darrera dècada del segle XX assenyalada, la majoria de canvis de residència es produeixen dins el mateix municipi.

Barcelona, 2018; Ruiz i Velasco, 2017). Segons aquesta font, que només comptabilitza els canvis residencials entre municipis i no els que es produeixen dins de cada municipi, a la província de Barcelona l'any 1998 es van produir 57.606 d'aquests tipus de canvis residencials, l'any 2006 185.728, i l'any 2016 148.152 (Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona, 2018). El *shock* a tots els nivells que va provocar la situació de crisi econòmica que es va iniciar l'any 2008, la qual va malmetre la condició socioeconòmica d'una part important de la població metropolitana al mateix temps que va afectar al sector immobiliari, constitueix la principal causa d'aquest descens en la intensitat de la mobilitat residencial.

Taula 1. Població que ha canviat d'habitatge en els darrers 5 anys (excloent arribades externes). Població de 16 anys i més. Regió metropolitana de Barcelona, 1995-2017*

	1995**	2000**	2006	2011	2017
Barcelona	4,0	9,8	16,6	21,1	8,9
Resta àrea metropolitana de Barcelona	5,6	12,1	18,5	22,8	7,3
<i>Total àrea metropolitana de Barcelona</i>	<i>4,7</i>	<i>11,0</i>	<i>17,6</i>	<i>21,9</i>	<i>8,1</i>
Resta regió metropolitana de Barcelona	6,4	15,6	20,2	21,1	10,4
<i>Total regió metropolitana de Barcelona</i>	<i>5,2</i>	<i>12,4</i>	<i>18,5</i>	<i>21,6</i>	<i>8,8</i>

* Fins al 2011 la regió metropolitana de Barcelona inclou les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf.

** Població de 18 anys i més.

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995 i 2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011; IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

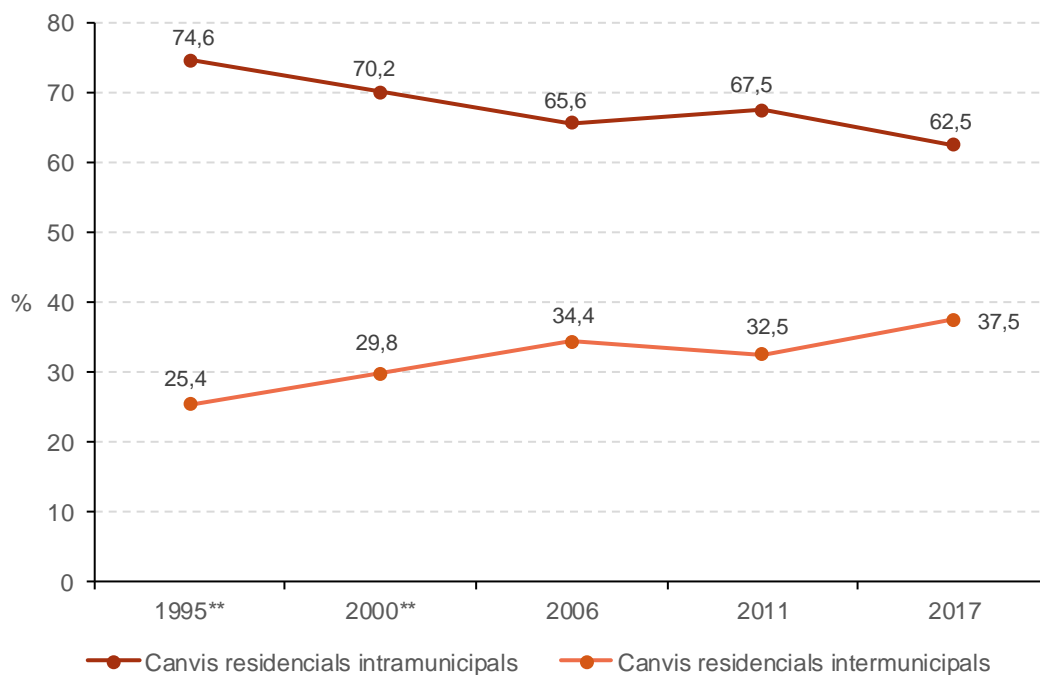
Tanmateix, la població que s'ha canviat recentment d'habitatge no es distribueix homogèniament al territori. És sabut que el cicle de mobilitat residencial creixent del període pre-crisi es va caracteritzar per un clar procés de suburbanització, el qual ha estat àmpliament estudiat (Buzar *et al.*, 2005; López *et al.*, 2013; Pujadas, 2009). Aquest procés, que implica un pes rellevant dels canvis residencials centre-perifèria, es reflecteix a la taula 1 en els percentatges més elevats de població que ha canviat recentment d'habitatge que es registren a la primera i a la segona corona metropolitana els anys 2000 (12,1% i 15,6%, respectivament) i 2006 (18,5% i 20,2%, respectivament) respecte la ciutat central. Aquests percentatges, en canvi, s'igualen a partir del 2011. Alguns autors apunten que el procés de suburbanització s'ha frenat en els darrers anys a la regió metropolitana de Barcelona i també a la resta de les principals metròpolis espanyoles, degut al descens de les sortides residencials de les ciutats centrals (Bayona *et al.*, 2018; Pujadas i Bayona, 2016). Aquesta qüestió es continuarà tractant al següent capítol, dedicat a l'evolució dels fluxos residencials.

El que sí que es pot afegir en aquest apartat és que, deixant de banda el volum de persones que canvien d'habitatge, la mobilitat residencial intramunicipal s'està reduint

cada cop més en el conjunt de la regió metropolitana de Barcelona. Tot i que continua essent el tipus de canvi residencial predominant entre els *movers*, la qual cosa s'associa amb la proximitat que sempre ha caracteritzat la mobilitat residencial a la Barcelona metropolitana, el percentatge de població que canvia d'habitatge dins del municipi d'origen ha passat entre 1995 i 2017 del 74,6% al 62,5%. Tal i com es pot observar al gràfic 1, aquesta tendència es va estancar entre 2006 i 2011, però ha continuat augmentant durant els darrers anys. Evidentment, això comporta un increment de la mobilitat residencial intermunicipal. L'any 2017, del 8,8% de població que va canviar de residència en els darrers cinc anys, el 37,5% ho va fer canviant també de municipi. Aquests resultats no permeten traçar fluxos residencials considerant l'origen i el destí dels canvis residencials, però, si més no, es pot entendre com un símptoma de l'avenç del procés de metropolitanització i d'integració territorial a la regió metropolitana de Barcelona.

Gràfic 1. Població que ha canviat d'habitatge en els darrers 5 anys (excloent arribades externes) segons canvis intramunicipals i canvis intermunicipals. Població de 16 anys i més. Regió metropolitana de Barcelona, 1995-2017*

* Fins al 2011 la regió metropolitana de Barcelona inclou les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf.

** Població de 18 anys i més.

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995 i 2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011; IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

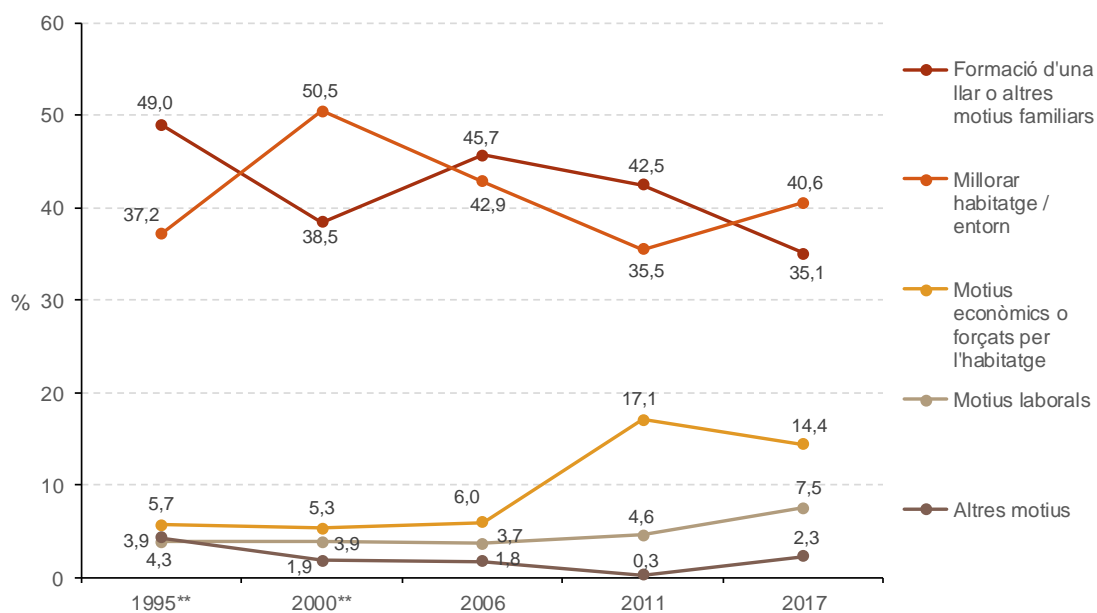
1.2. Els motius de canvi de residència

Les principals raons per les quals es produeixen els canvis residencials dins d'una metròpoli són o bé la *formació d'una nova llar o d'altres motius familiars* o bé la *millora del propi*

habitatge o de l'entorn residencial. A la regió metropolitana de Barcelona ha estat així durant les darreres dècades i ho continua essent actualment. L'any 2017, entre la població que ha canviat d'habitatge en els darrers 5 anys, el 40,6% ho fa en base a una millora residencial, ja sigui de l'habitatge, de l'entorn o ambdues coses, i el 35,1% per la formació d'una llar o d'altres motius de caire familiar. Ambdues motivacions representen el *leitmotiv* del 75,7% de la població que ha canviat recentment d'habitatge a la regió metropolitana de Barcelona. Aquestes motivacions han estat les majoritàries des de 1995, però el seu pes s'ha anat reduint progressivament des del 86,2% l'any 1995 fins al 75,7% l'any 2017 en favor de les raons econòmiques i laborals. De fet, els motius econòmics o forçats per l'habitatge són els que més han crescut en els darrers anys (del 5,7% l'any 1995 al 14,4% l'any 2017). Aquest augment va començar a ser molt significatiu l'any 2011 (17,1%), com a conseqüència de la crisi econòmica, i encara es manté a un nivell força elevat l'any 2017. Les motivacions laborals també han guanyat pes en els darrers anys (del 3,9% l'any 1995 al 7,5% l'any 2017), un fenomen que segurament també es podria relacionar amb la davallada de l'activitat econòmica i amb la possible aproximació a nous llocs de feina.

Gràfic 2. Motiu principal pel qual s'ha canviat d'habitatge (excloent arribades externes). Població de 16 anys i més que ha canviat d'habitatge en els darrers 5 anys. Regió metropolitana de Barcelona, 1995-2017*

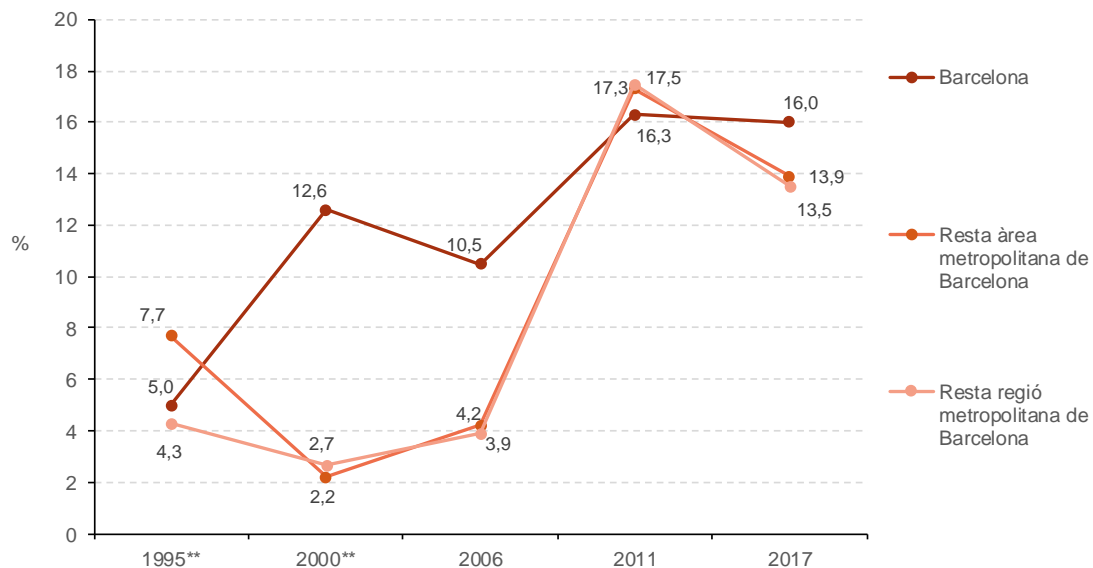
* Fins al 2011 la regió metropolitana de Barcelona inclou les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf.

** Població de 18 anys i més.

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995 i 2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011; IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

Sens dubte, aquest augment dels *motius econòmics o forçats relacionats amb l'habitatge*⁴ ha estat la transformació més important que s'ha produït en els darrers anys respecte les pautes de mobilitat residencial a la regió metropolitana de Barcelona, la qual cosa posa de manifest les dificultats creixents per mantenir l'habitatge que pateix una part de la població metropolitana. Un aspecte rellevant que cal destacar d'aquesta problemàtica és la seva incidència a la ciutat central, on va començar a ser ja significativa l'any 2000 (12,6%) i que l'any 2017 continua registrant el percentatge més elevat entre la població que ha canviat d'habitatge en els darrers cinc anys (16,0%), lleugerament per sobre de les dos corones metropolitanes (13,9% a la resta de l'àrea metropolitana de Barcelona i 13,5% a la resta de la regió metropolitana de Barcelona) (gràfic 3). Per tant, es pot dir que aquesta problemàtica a Barcelona va començar a agafar relleu sota les dinàmiques del darrer *boom* immobiliari, quan a la perifèria metropolitana encara no es feia notar pràcticament, es va intensificar al conjunt de la metròpoli com a conseqüència de la recessió econòmica, una situació que encara no s'ha acabat de corregir. Aquests resultats, però, no permeten discernir si aquests problemes per mantenir l'habitatge estan afavorint una sortida de població amb rendes més baixes de la ciutat central cap a la perifèria metropolitana, aquesta qüestió es tractarà amb més profunditat més endavant.

Gràfic 3. Població que ha canviat d'habitatge als darrers 5 anys per motius econòmics o forçats en relació amb l'habitatge (excloent arribades externes). Població de 16 anys i més. Regió metropolitana de Barcelona, 1995-2017*

* Fins al 2011 la regió metropolitana de Barcelona inclou les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf.

** Població de 18 anys i més.

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995 i 2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011; IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

⁴ Aquesta categoria inclou l'enderrocament, expulsió, no renovació del contracte de l'anterior habitatge o l'accés a un habitatge més barat.

1.3. Característiques sociodemogràfiques dels *movers*: curs vital i classe social

En aquest apartat s'analitza de forma evolutiva i sintètica algunes de les característiques que es consideren més rellevants de la població que canvia d'habitatge. En aquest cas, s'aborda l'edat, com a *proxy* de l'estadi del curs vital en què es troba aquesta població, i la classe social, com a indicador del seu estatus socioeconòmic. Per últim, també s'ha afegit informació sobre el règim de tinença de l'habitatge actual, la qual cosa resulta interessant per conèixer quins són els patrons d'accés a l'habitatge predominants en cada moment.

La perspectiva analítica dels curs vital esdevé rellevant per l'anàlisi de la mobilitat residencial, en la mesura que planteja l'associació entre els esdeveniments vitals i els seus resultats en termes espacials (Courgeau, 1985; Geist i McManus, 2008; Howley, 2009; Kending, 1984; Rabe i Taylor, 2010; Rossi, 1955). Les necessitats residencials de la població a la societat contemporània no varien per l'edat *per se*, sinó que aquestes ho fan en funció del seu estadi o moment vital. Això és, dues persones poden tenir una trajectòria molt lineal en el moment de formar una família o tenir fills/es malgrat que ho facin a edats molt diferents. Una part important de les persones que canvien d'habitatge ho fan en el marc de canvis familiars, com ja s'ha vist anteriorment en el gràfic 2 en el cas de la regió metropolitana de Barcelona. El cicle de la llar contempla, alhora, tres períodes decisius pel que fa als canvis residencials: el de formació, que se situa al moment de creació de la nova família; el període de transformació, al que es produeix una fase d'expansió amb l'arribada de nous membres a la llar i el període de dissolució, que es caracteritzaria per moviments de contracció.

La taula 2 mostra, des de 1995 a 2017, com ha evolucionat la població que ha canviat d'habitatge en els darrers cinc anys segons grups d'edat. El segment població majoritari durant tot el període és el de població més jove, d'entre 16 i 39 anys, associat a la formació de noves llars i també, en gran part, la fase d'expansió familiar. Per tant, és un dels grups d'edat més predisposats a canviar d'habitatge, tal i com s'observa en els resultats. La seva presència és la més elevada durant tot el període analitzat, tanmateix resulta significatiu que durant la darrera dècada la proporció d'individus d'aquesta edat que canvien d'habitatge s'ha anat reduint. Si bé, entre 1995 i 2006 gairebé 3 de cada 4 de les persones que canviava d'habitatge pertanyia a aquest grup d'edat, l'any 2011 el percentatge es va reduir al 69,6% i l'any 2017 al 51,0%. Tot indica que les principals raons que expliquen aquesta davallada són bàsicament de caràcter econòmic. Tenint present que en el resultat de cada any es considera la població que ha canviat d'habitatge en els darrers cinc anys, la dada del 2011 coincidiria amb canvis residencials realitzats durant els darrers anys del *boom* immobiliari i durant els primers anys de crisi econòmica. I, en el cas del 2017,

s'englobarien canvis residencials realitzats entre els darrers anys de crisi econòmica i els primers anys de l'escenari post-crisi, marcat per la persistència de les restriccions en la concessió d'hipoteques, un fort augment dels preus de lloguer i la recuperació en precari de l'ocupació laboral juvenil. En aquest últim període la població que més ha augmentat els canvis residencials és la d'entre 40 a 64 anys que passa del 26,0% l'any 2011 al 42,3% l'any 2017. Aquest resultat és coherent amb el lleuger augment que han registrat en els darrers anys els canvis residencials motivats per la millora de l'habitatge/entorn (gràfic 2), més propis d'aquest moment vital. A més, aquesta tendència coincideix amb una reducció dels canvis residencials familiars. Per últim, la població gran (65 anys i més), per raons lògiques, continuen essent el grup poblacional que menys es canvia d'habitatge, sense grans alteracions durant tot el període analitzat, sempre constituint menys del 10% dels *movers*.

Taula 2. Població que ha canviat d'habitatge en els darrers 5 anys (excloent arribades externes) segons edat, classe social (població ocupada) i règim de tinença de l'habitatge actual. Població de 16 anys i més. Regió metropolitana de Barcelona, 1995-2017*

		1995**	2000**	2006	2011	2017
Curs vital	De 16 a 39 anys	73,7	72,1	73,3	69,6	51,0
	De 40 a 64 anys	16,6	21,6	22,1	26,0	42,3
	65 anys i més	9,8	6,4	4,6	4,4	6,6
Classe social	Directius i professionals	-	32,8	27,8	31,6	57,5
	Ocupacions intermèdies	-	33,6	28,4	24,8	17,6
	Classes treballadores	-	33,6	43,7	43,7	24,9
Règim de tinença de l'habitatge actual	Propietat	73,4	83,9	73,3	33,6	45,0
	Lloguer	20,7	14,0	24,0	64,3	48,4
	Altres	5,8	2,1	2,7	2,1	6,6

* Fins al 2011 la regió metropolitana de Barcelona inclou les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf.

** Població de 18 anys i més.

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995 i 2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011; IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

L'anàlisi de la mobilitat residencial segons classe social esdevé clau per l'estudi de les dinàmiques d'estructuració socioresidencial des del punt de vista socioeconòmic. Per exemple, la mobilitat residencial de la població és un dels mecanismes causals del fenomen de la gentrificació, conjuntament amb la mobilitat social ascendent i la renovació demogràfica que es produeixen als entorns residencials. L'aportació i transcendència de cadascun d'aquests factors en la transformació dels barris de les grans ciutats, no és lineal, sinó que presenten importants variacions entre ciutats, però també entre barris d'una mateixa urbs. En una anàlisi per a les ciutats d'Amsterdam i Rotterdam, Hochstenbach i van Gent (2015) evidencien com el desplaçament de la població (mobilitat residencial) és clau

per explicar els processos de gentrificació en barris amb un estatus social relativament alt. En canvi, la mobilitat social i la transformació demogràfica adquireixen més protagonisme entre els barris d'estatus social més baix que experimenten també processos de gentrificació. En tot cas, no és l'objectiu d'aquest apartat entrar en una anàlisi detallada d'aquest tipus de processos, però sí conèixer quin és el grau de protagonisme que han tingut cadascuna de les classes socials entre la població que ha canviat d'habitatge al llarg del període analitzat. Això aportarà alguna pista sobre una de les hipòtesis que es vol contrastar en aquest treball, si s'està produint una expulsió significativa en termes estructurals de la població amb rendes baixes de la ciutat central.

Malauradament, a partir de la informació disponible no es pot disposar de dades estadísticament significatives que caracteritzin els fluxos residencials segons la classe social de la població que els protagonitza. L'únic que es pot conèixer és la classe social del conjunt de població que ha canviat d'habitatge, que és precisament el que recull la taula 2. Els resultats reflecteixen un parell de canvis de tendència significatius durant tot el període analitzat que, en aquest cas, parteix de l'any 2000 per manca d'informació comparable anterior⁵. En primer lloc, es registra un augment del pes de la població de classe treballadora en la composició social dels *movers* els anys 2006 (43,7%) i 2011 (43,7%), tot i que les raons que ho expliquen poden ser diferents. En el cas del 2006, segurament està incentivat per la segona fase del *boom* immobiliari, marcat per una obertura del sistema bancari a concedir majors facilitats d'accés al crèdit hipotecari a àmplies capes socials (Rodríguez, 2006). Això, com es pot intuir en els resultats, va afavorir la millora residencial de segments de classe treballadora, tot a costa d'un elevat endeutament. Aquest fenomen, de fet, constitueix una de les llavors de la gran crisi econòmica que es va desencadenar posteriorment, amb unes conseqüències dramàtiques en termes de desnonaments, com ja és conegut (Colau i Alemany, 2012). Per altra banda, la forta arribada de població migrant estrangera durant els primers anys del s. XXI també és un altre factor a tenir en compte. No només per la seva pròpia mobilitat residencial, sinó per la seva contribució a l'hora de facilitar també la mobilitat residencial de la població autòctona de classe treballadora⁶ (Módenes, 2007). Els resultats de 2011, en canvi, es troben més marcats per l'impacte de la crisi econòmica i per dinàmiques de mobilitat residencial orientades a ajustar els costos de l'habitatge amb els ingressos, la qual cosa també explicaria que fossin les classes treballadores les que predominen entre la població que ha canviat d'habitatge en aquest moment.

---

⁵ Les dades de classe social es refereixen a població ocupada.

⁶ La forta arribada de població immigrant estrangera en ple *boom* immobiliari va facilitar la venda d'habitatge de segona mà per part de població de classe treballadora que en altres circumstàncies hagués estat molt difícil. Aquests habitatges van ser adquirits principalment per aquesta població migrant estrangera, possibilitant al mateix temps, l'adquisició d'altres habitatges d'obra nova als venedors (Módenes, 2007).

L'any 2017, però, la situació canvia totalment. Durant aquests últims anys, la població que està protagonitzant els canvis d'habitatge és majoritàriament de classe mitjana (un 57,5%, davant d'un 24,9% de classes treballadores). Per tant, això indica que, en l'escenari post-crisi, està sent la població amb més recursos econòmics la que mostra més capacitats per canviar d'habitatge. Aquest plantejament resulta raonable si es tenen present, d'una banda, les noves circumstàncies que envolten el mercat immobiliari, molt més restrictiu respecte els crèdits hipotecaris i amb un fort increment dels preus de l'habitatge de lloguer⁷, i, d'altra banda, la situació econòmica de moltes llars, especialment de classe treballadora, encara malmesa en el context actual.

Finalment, pel que fa a l'evolució dels patrons d'accés de l'habitatge, també es detecta un canvi de tendència significatiu. De l'hegemonia de la propietat, que ve de llarg, però que es consolida especialment durant el període vinculat amb el *boom* immobiliari anterior a la crisi econòmica, s'ha passat a una fase on el lloguer ha anat guanyant força terreny envers la propietat. Com es pot observar a la taula 2, entre 1995 i 2006, 3 de cada 4 persones que canvia d'habitatge ho fa entrant a un habitatge de propietat, mentre que el 2011 aquesta proporció es redueix a 1 de cada 3, i l'any 2017 ascendeix de nou al 45,0%. En el cas de l'accés a l'habitatge via lloguer, és un comportament que comença a incrementar-se entre la població que canvia d'habitatge, ja durant el període de *boom* immobiliari, possiblement per la tendència alcista dels preus de l'habitatge que caracteritza aquest moment. L'any 2006, entre la població que canvia d'habitatge en els darrers cinc anys el 24,0% ho fa en un habitatge de lloguer, mentre que l'any 2000 aquest percentatge representa el 14,0%. L'encariment dels preus de l'habitatge de compra en les acaballes del *boom* immobiliari i l'inici de la crisi econòmica, que suposà l'empitjorament de les condicions laborals i econòmiques de les llars i les restriccions al finançament de compra d'habitatge per part de les entitats bancàries per por a la morositat, fa augmentar aquest percentatge encara més, fins al 64,3% l'any 2011. I l'any 2017, se situa en el 48,4%, un nivell similar que el registre de propietat (45,0%), tot i que lleugerament per sobre encara.

---

⁷ L'increment dels preus de l'habitatge de lloguer està afectant particularment al municipi de Barcelona des de 2014. Aquesta pujada de preus és el resultat de la confluència de factors diversos de caire conjuntural i estructural i de diferent naturalesa: a) recuperació econòmica i del mercat de treball; b) millora de les condicions de finançament; c) la consideració de l'habitatge com a objecte d'inversió que ofereix elevades rendibilitats davant altres actius; d) una legislació favorable a aquest fi que inclou la norma aprovada el 2012 per activar la inversió immobiliària de les Societats Cotitzades Anònimes d'Inversió en el Mercat Immobiliari (SOCIMI), la revisió de la Llei d'Arrendaments Urbans l'any 2013, la concessió de permisos de residència a inversors estrangers (*Golden Visa*) per la Llei de Suport a Emprenedors i la seva Internacionalització aprovada l'any 2013, i una regulació insuficient de l'habitatge turístic des de la seva irrupció l'any 2009; el posicionament global de la ciutat de Barcelona i la seva àrea metropolitana; i e) finalment, un sistema residencial poc divers mancat d'habitatge social (Porcel *et al.*, 2018).

2. FLUXOS RESIDENCIALS

Des del punt de vista demogràfic i territorial, el procés d'expansió urbana de la regió metropolitana de Barcelona ha seguit una lògica marcada per fases de centralització o concentració (creixement poblacional dels nuclis més poblats), dispersió-suburbanització (estancament poblacional dels nuclis més poblats i creixement dels àmbits menys densos) i declivi (reducció de la població en els nuclis més poblats) (Champion, 2001; Cheshire, 1995; Hall i Hay, 1980). Però, en quin moment es troba ara la metròpoli de Barcelona? Davant la dràstica reducció de la mobilitat residencial dels darrers anys, explicada anteriorment, hi ha autors que assenyalen que el procés de suburbanització s'ha aturat i que hi ha indicis de que s'entri en una fase de recentralització (Bayona *et al.*, 2018; Ruiz i Velasco, 2017). És a dir, que, segons algunes anàlisis realitzades, resulta plausible pensar que durant els darrers anys de crisi econòmica s'estaria iniciant un període marcat per l'augment dels moviments residencials perifèria-centre i per la reducció dels moviments residencials centre-perifèria. Hi ha diferents aspectes que explicarien l'inici d'aquest procés, com ara el major atractiu residencial que estaria despertant la ciutat central actualment degut a la major oferta d'habitatges de lloguer, a que els costos dels desplaçaments quotidians són menors que a la perifèria i que el mercat laboral és més ampli i diversificat (Bayona, 2018). Però, com es combina això amb el fort increment del preu del lloguer de l'habitatge que s'està produint a Barcelona des de 2014 (Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona, 2018) i amb les dificultats creixents per mantenir l'habitatge que està patint una part de la població metropolitana, especialment a la ciutat central? És compatible aquest plantejament amb la hipòtesi de que també es podria estar produïnt un procés de suburbanització de la pobresa? Durant aquest capítol es posa el focus en com han evolucionat els fluxos residencials durant els darrers anys a la metròpoli de Barcelona, per tal de contrastar alguns d'aquests supòsits.

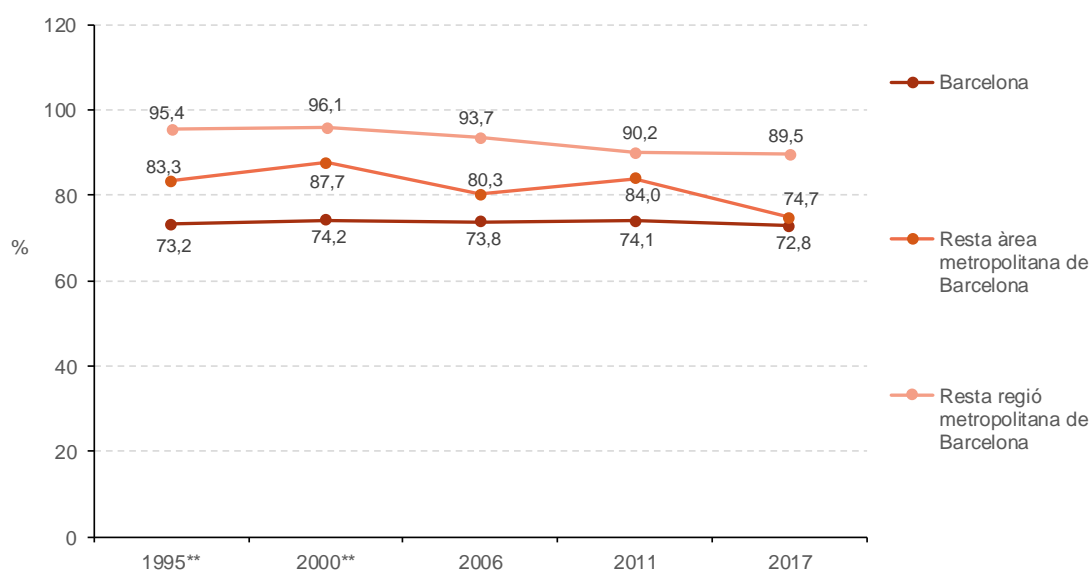
2.1. L'autocontenció residencial

Un primer aspecte a analitzar per conèixer com està evolucionant el procés de suburbanització a la metròpoli de Barcelona és l'autocontenció residencial dels diferents àmbits metropolitans, particularment la de la ciutat central. La *taxa d'autocontenció residencial* que s'ha calculat en aquesta anàlisi mesura la proporció de la població que ha canviat d'habitatge dins del mateix àmbit territorial d'origen en relació al conjunt de població que ha canviat de residència des d'aquell àmbit territorial, sempre tenint en compte que només es consideren els canvis residencials intrametropolitans (gràfic 4). El primer que salta a la vista dels resultats és que l'autocontenció residencial és més elevada

als àmbits perifèrics que al centre de la metròpoli, un senyal força coherent amb una dinàmica suburbanitzadora. L'any 2017, el 72,8% de les persones que van canviar en els darrers cinc anys d'habitatge des de Barcelona ho van fer dins del mateix municipi. Aquest percentatge se situa en un 89,5% a la segona corona metropolitana (resta regió metropolitana de Barcelona) i en un 74,7% a la primera corona (resta de l'àrea metropolitana de Barcelona).

Gràfic 4. Taxa d'autocontenció residencial segons corones metropolitanes. Població de 16 anys i més. Regió metropolitana de Barcelona, 1995-2017*

* Fins al 2011 la regió metropolitana de Barcelona inclou les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf.

** Població de 18 anys i més.

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995 i 2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011; IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

Per altra banda, en termes evolutius, s'ha d'indicar que l'autocontenció a Barcelona es manté al mateix nivell pràcticament des de l'any 1995, mentre que a les corones metropolitanes segueix un lleuger descens. Aquesta tendència a la baixa és més intensa a la primera corona metropolitana que a la segona, sobretot si s'agafa com a referència els anys 1995 (83,3%) i 2017 (74,7%).

2.2. Fluxos residencials centrífugs (centre-perifèria) i centrípets (perifèria-centre)

Si s'analitza el conjunt de població metropolitana que ha canviat recentment d'habitatge segons els fluxos residencials que han seguit des d'una perspectiva centre-perifèria⁸, el més

⁸ Per analitzar els fluxos residencials es parteix de l'estructura territorial delimitada per les corones metropolitanes, establint una sèrie de tipus de canvis residencials considerant l'àmbit residencial actual i l'àmbit de procedència. Així, el *trànsit horitzontal* inclou els moviments residencials dins d'un dels subàmbits metropolitans considerats i poden ser intramunicipals (dins del municipi d'origen) o intermunicipals (entre municipis, però dins de cada corona metropolitana). El *trànsit centre-perifèria* agrupa els canvis residencials que es produeixen des d'un subàmbit metropolità més central cap a un altre de més

significatiu és que l'any 2017 s'ha reduït la població metropolitana que ha canviat d'habitatge dins del mateix subàmbit metropolità (*trànsit horitzontal*), és a dir, dins de Barcelona o dins de cada corona metropolitana. Aquesta població constituïa el 82,0% dels *movers* l'any 2011, un percentatge que ha sigut més o menys estable anys enrere, però que l'any 2017 s'ha reduït a un 78,9%. Aquesta lleugera reducció, es produeix en favor tant dels trànsits *centre-perifèria* —del 13,2% en 2011 al 14,8% en 2017—, com dels trànsits *perifèria-centre* —del 4,8% en 2011 al 6,3% en 2017—. Es tracta d'un increment poc significatiu en ambdós casos, però, sigui com sigui, el que no avalen aquests resultats són indicis d'un procés de recentralització. De fet, la proporció de població que canvia de residència seguint un trànsit centre-perifèria, continua essent molt superior al de la població que segueix el trànsit perifèria-centre.

Taula 3. Tipus de flux residencial (excloent arribades externes). Població de 16 anys i més que ha canviat d'habitatge en els darrers cinc anys. Regió metropolitana de Barcelona, 1995-2017*

	1995**	2000**	2006	2011	2017
<i>Trànsit horitzontal</i>	82,9	85,5	82,1	82,0	78,9
Trànsit intramunicipal Barcelona	27,5	26,7	27,4	29,2	29,7
Trànsit intramunicipal resta àrea metropolitana de Barcelona	24,0	19,7	17,8	20,5	13,8
Trànsit intramunicipal resta regió metropolitana de Barcelona	23,1	23,8	20,5	17,8	19,0
Trànsit intermunicipal resta àrea metropolitana de Barcelona	4,4	8,6	7,7	5,1	5,5
Trànsit intermunicipal resta regió metropolitana de Barcelona	3,9	6,7	8,7	9,3	10,8
<i>Trànsit centre-perifèria</i>	12,9	12,2	13,8	13,2	14,8
<i>Trànsit perifèria-centre</i>	4,2	2,2	4,1	4,8	6,3
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Fins al 2011 la regió metropolitana de Barcelona inclou les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf.

** Població de 18 anys i més.

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995 i 2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011; IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

Pel que fa al conjunt de població metropolitana que realitza canvis d'habitatge al mateix subàmbit (*trànsit horitzontal*), si es desagrega territorialment, es pot observar que el volum de població que realitza canvis d'habitatge dins de Barcelona ha guanyat lleugerament pes durant els darrers anys. Això s'ha accentuat com a resultat de la davallada

perifèric. Per exemple, des de Barcelona a qualsevol de les dues corones metropolitanas. I el *trànsit perifèria-centre* és justament a la inversa d'aquest últim.

de la població que realitza moviments intramunicipals a la primera i a la segona corona metropolitana —del 24% en 1995 al 13,8% en 2017 en la resta de l'AMB i del 23,1% al 19% en la resta de la RMB— en favor dels intermunicipals, sobretot a la segona corona —del 3,9% en 1995 al 10,8% en 2017—.

Per tant, a la llum d'aquests resultats, tot indica que la davallada de la població que ha canviat de residència ha estat molt important durant els darrers anys, però de moment no ha derivat cap a un procés de recentralització, tal i com apunten algunes recerques a nivell d'hipòtesi (Bayona *et al.*, 2018; Ruiz i Velasco, 2017). De fet, tot sembla que les pautes de mobilitat residencial, pel que a la direcció dels canvis residencials, no han variat gaire en termes relatius durant les darreres dècades.

2.3. L'intercanvi poblacional entre corones metropolitanes i arribades externes

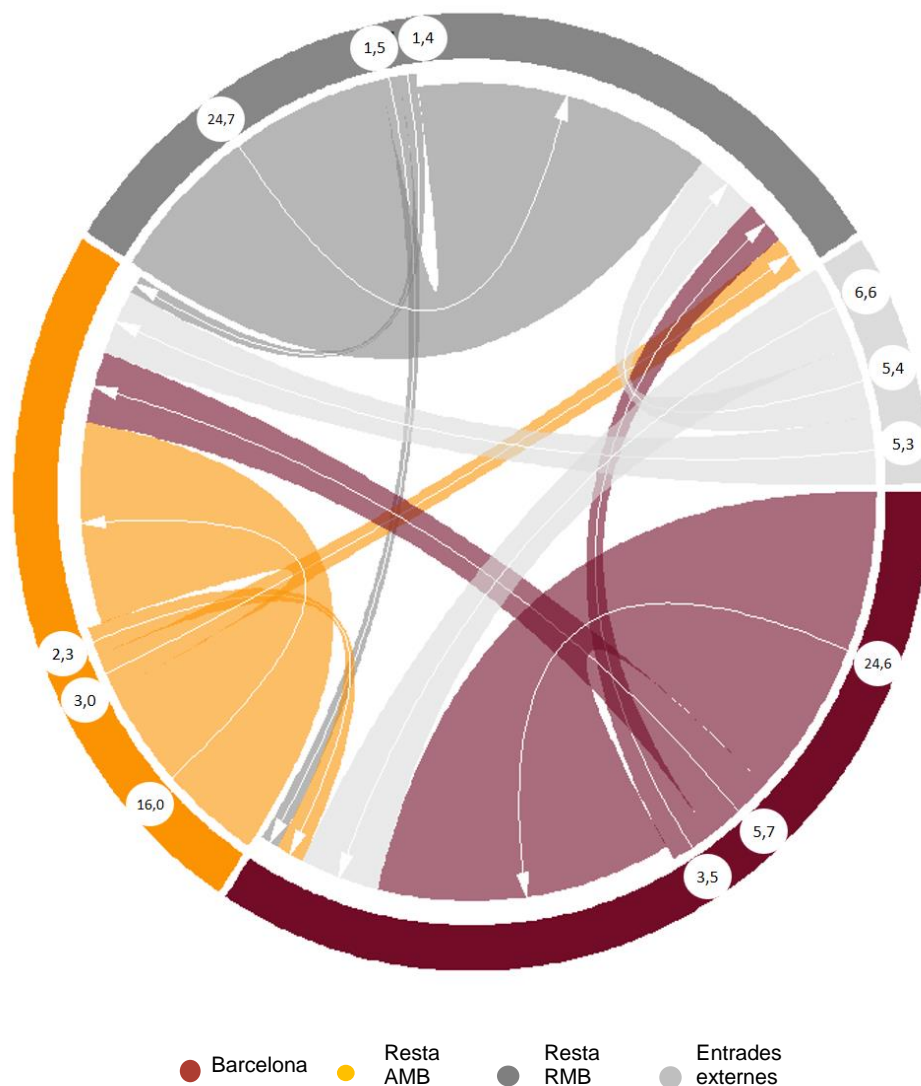
El gràfic 5 ofereix una visió ràpida de la magnitud dels fluxos residencials que s'han produït l'any 2017 entre els diferents subàmbits metropolitans en relació al conjunt de població que ha canviat d'habitatge en els darrers cinc anys a la regió metropolitana de Barcelona. En aquest cas també s'han considerat les entrades externes per “completar la foto” i tenir més informació, especialment, sobre la possible població que podria estar arribant a Barcelona. Com es pot observar i com ja s'havia avançat anteriorment, els fluxos residencials més importants es produeixen dins de cada corona metropolitana, considerant també la ciutat central com a tal. Així, el 24,6% de la població metropolitana que ha canviat d'habitatge en els darrers cinc anys ho ha fet seguint un itinerari d'origen i destí dins del municipi de Barcelona, el 16,0% dins de la resta de l'àrea metropolitana de Barcelona i el 24,7% dins de la resta de la regió metropolitana de Barcelona. No obstant, els fluxos residencials que resulten més interessants en aquesta anàlisi són tant les sortides com les entrades al municipi de Barcelona.

Pel que fa a les sortides, la població que canvia de residència de Barcelona a la resta de l'àrea metropolitana (primera corona) constitueix un 5,7% del conjunt de *movers* metropolitans, mentre que el 3,5% canvien de Barcelona a la segona corona metropolitana. Es tracta, doncs, d'uns segments de població molt reduïts en termes estructurals, considerant també que només al voltant del 10% de població es pot considerar *mover* (incloent entrades externes, en aquest cas) al conjunt de la regió metropolitana de Barcelona l'any 2017.

Per altra banda, la proporció de població que entra al municipi de Barcelona procedent de fora de la regió metropolitana constitueix un 6,6%, molt similar al valor que registren les dues corones metropolitanes (5,3% en el cas de la resta de l'àrea metropolitana

de Barcelona i 5,4% en el cas de la resta de la regió metropolitana de Barcelona). Aquests resultats queden molt lluny de la intensitat i el volum que van caracteritzar el moviment migratori internacional de la dècada dels 2000 i, per tant, tampoc aparenta ser un fenomen amb capacitat de produir canvis molt importants en termes d'estructuració socioresidencial. A més, les entrades a Barcelona procedents de les corones metropolitanes són també força reduïdes com per considerar-les rellevants (2,3% en el cas de la resta de l'àrea metropolitana de Barcelona i 1,5% en el cas de la resta de la regió metropolitana de Barcelona).

Gràfic 5. Població que ha canviat d'habitatge segons lloc d'origen i lloc d'arribada (incloent arribades externes). Població de 16 anys i més. Regió metropolitana de Barcelona, 2017

Font: IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

3. UN PROCÉS DE SUBURBANITZACIÓ DE LA POBRESA A LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA?

Aquest capítol es dedica íntegrament a analitzar si, durant els darrers anys i com a conseqüència de l'extensió de les dinàmiques de gentrificació al municipi de Barcelona (López-Gay, 2018), s'està produint o no un desplaçament de la població amb rendes baixes de la ciutat central cap a la perifèria metropolitana. Malauradament, les dades disponibles per realitzar aquestes anàlisis presenten algunes limitacions i no es pot abordar aquesta qüestió de manera exhaustiva. Tanmateix, de l'aproximació que es realitza a partir d'un model de regressió logística es pot intuir que, de moment, aquest procés no s'està produint a la metròpoli de Barcelona.

3.1. La desigualtat centre-perifèria a la metròpoli de Barcelona

Per tal d'examinar com han evolucionat les desigualtats d'ingressos en l'eix centre-perifèria de l'àrea metropolitana de Barcelona, s'ha calculat durant el període que va des de l'any 1985 fins al 2016-2017 la taxa de risc de pobresa⁹ a Barcelona (ciutat central) i a la resta de l'àrea metropolitana de Barcelona (primera corona metropolitana) (gràfic 6).

Els resultats mostren tres situacions diferenciades, i a una d'elles, la dels darrers anys (entre 2011 i 2016-2017), es confirma que, efectivament, està augmentant el risc de pobresa a la perifèria metropolitana (del 18,5% en 2011 al 21,6% en 2016-2017), mentre que a la ciutat central s'ha reduït (del 20,2% en 2011 al 17,5% en 2016-2017). Es pot afirmar, per tant, que a la metròpoli de Barcelona s'està produint un empobriment de la perifèria respecte el centre. Però, el que resulta crucial per poder parlar de forma clara d'un procés de suburbanització de la pobresa és saber si el fenomen és resultat del desplaçament de població amb rendes baixes o si són altres factors els que ho expliquen. Els propers apartats es dedicaran a aprofundir en aquesta qüestió, però abans, també val la pena descriure les altres dues situacions anteriors que s'identifiquen en relació amb les desigualtats socioeconòmiques entre el centre i la perifèria metropolitana de Barcelona.

La primera situació, la més duradora en el temps (1985-2000), també reflecteix una primera corona més empobrida que la ciutat central, tot i que en aquest cas s'entén que els resultats reflecteixen més la lògica de l'estructura socioresidencial típica de la ciutat europea —amb les classes mitjanes centrades i les classes treballadores ocupant zones més perifèriques—, que no pas un altre tipus de fenomen. Aquesta situació, però, canvia els anys

---

⁹ En aquest cas, la taxa de risc de pobresa també s'ha calculat per la població de 18 anys i més per facilitar la comparabilitat en la sèrie de dades.

2006 i 2011, quan els nivells de pobresa al municipi de Barcelona i a la resta de l'àrea metropolitana convergeixen.

Gràfic 6. Taxa de risc de pobresa moderada (60% de la mediana)* segons àmbit de residència. Població de 18 anys i més. Àrea metropolitana de Barcelona, 1985—2016-2017

* Calculada en base al llindar de risc de pobresa de l'àrea metropolitana de Barcelona.

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (1985, 1990, 1995 i 2000); Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (2006 i 2011); IERMB, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (2016-2017), a partir d'Idescat, Enquesta de condicions de vida.

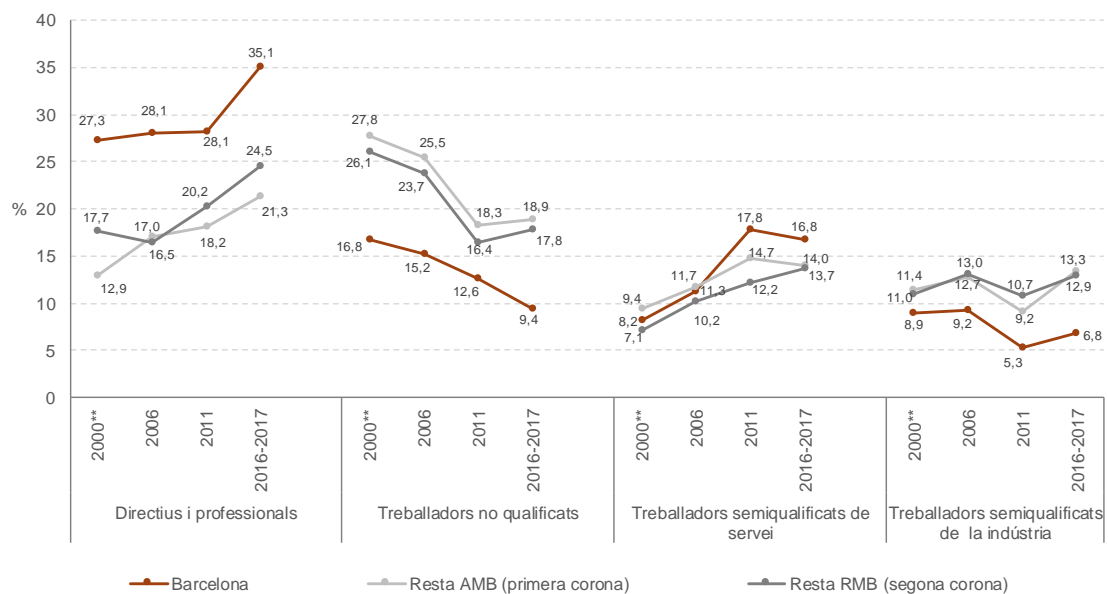
Tal com es pot observar al gràfic 6, l'any 2006, la convergència en els valors de la taxa de risc de pobresa en ambdós territoris es produeix tant per la reducció de la pobresa a la resta de l'àrea metropolitana de Barcelona com per l'augment de la pobresa a la ciutat central. En aquest cas, l'empobriment de la població resident a Barcelona pot tenir a veure amb la intensa arribada de població immigrant estrangera. És sabut, que amb el canvi de segle, les grans metròpolis espanyoles, particularment Madrid i Barcelona, van jugar un paper clau com a portes d'entrada de la població estrangera a Espanya (Fullaondo, 2007). Però, a més, com demostren alguns estudis, dins de l'estructura metropolitana de Barcelona, la ciutat central, va ser l'àmbit territorial que va rebre una major quantitat d'immigrants estrangers durant els primers anys del procés migratori (Bayona, 2008; Domingo *et al.*, 2004). Va ser posteriorment quan de manera progressiva aquesta població es va anar desplaçant cap els municipis adjacents, com ara l'Hospitalet de Llobregat, Sant Adrià de Besòs, Badalona o Santa Coloma de Gramenet. Per altra banda, la reducció de la proporció de població en risc de pobresa a la primera corona metropolitana durant els primers anys de la dècada dels 2000 podria estar més associada amb què, simultàniament a la forta arribada de població immigrant estrangera a la ciutat central, la població autòctona

intensifica els canvis residencials cap a la perifèria (Porcel i Navarro-Varas, 2014). Tot plegat succeeix en un context marcat per l'elevada producció i oferta residencial de la darrera fase del *boom* immobiliari, el qual, com ja s'ha vist anteriorment, va afavorir sens dubte l'augment de la mobilitat residencial metropolitana. Pel que fa al manteniment de les diferències poc significatives dels nivells de pobresa al centre i a la perifèria metropolitana l'any 2011, podria estar relacionat per l'impacte relativament transversal que va tenir la crisi econòmica en l'estructura social metropolitana (Sarasa *et al.*, 2013), la qual cosa va comportar una distribució molt més homogènia de la població amb rendes baixes arreu del territori metropolità (Porcel, 2016; Porcel i Navarro-Varas, 2016).

3.2. La composició social de les corones metropolitanes

Un aspecte crucial per entendre aquesta desigualtat socioeconòmica entre la població que resideix al centre i a la perifèria de la metròpoli de Barcelona és conèixer la composició social de cada àmbit territorial. Això és precisament el que ens mostra el gràfic 7, on es mostra el pes que tenen les classes mitjanes (professionals i directius) i les classes treballadores entre els residents de la ciutat central i les diferents corones metropolitanes.

Gràfic 7. Classe social (ESeC) segons àmbit de residència. Població de 16 anys i més de classe mitjana (directius i professionals) i de classe treballadora desagregada. Regió metropolitana de Barcelona, 2000—2016-2017*

* Fins al 2011 la regió metropolitana de Barcelona inclou les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf.

** Població de 18 anys i més.

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (2000); Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (2006 i 2011); IERMB, Estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida (2016-2017), a partir d'Idescat, Enquesta de condicions de vida.

El primer aspecte que es pot destacar és la diferència tant important que hi ha, l'any 2016-2017, respecte la presència de població de classe mitjana que es registra al municipi de Barcelona (35,1%), a la primera corona metropolitana (21,3%) i a la segona corona metropolitana (24,5%). A més, s'ha de dir que aquesta situació no és res nou, sinó que respon a una dinàmica d'estructuració socioresidencial típica de ciutat europea (White, 1984). Per altra banda, també cal assenyalar que la presència d'aquesta classe social ha anat creixent a tots als subàmbits metropolitans, però especialment a Barcelona durant els darrers anys.

La segona qüestió rellevant es troba també relacionada amb l'anterior i és que, en termes generals, a la perifèria metropolitana la presència de classe treballadora és més elevada que al centre. En el cas dels *treballadors no qualificats* el seu percentatge s'ha anat reduint durant els darrers anys arreu, però, si bé, a les dues corones metropolitanes aquesta tendència a la baixa s'ha estancat l'any 2016-2017, a la ciutat central ha continuat. Per tant, les diferències entre el centre i la perifèria que es registren actualment en relació a la presència d'aquesta classe social són força significatives. En el cas dels *treballadors semiqualicats de la indústria*, aquestes diferències també s'han anat eixamplant amb el pas dels anys. En canvi, els treballadors *semiqualicats dels serveis* constitueixen una excepció. Aquest és l'únic perfil de classe treballadora que s'ha incrementat més proporcionalment a Barcelona que a la perifèria metropolitana, situant-se fins i tot amb un percentatge superior que a ambdues corones metropolitanes.

Per tant, aquests resultats dibuixen una distribució desigual de les classes socials al territori metropolità que en gran part podria explicar les desigualtats d'ingressos entre el centre i la perifèria que reflecteixen d'altres indicadors. No obstant, falta vincular-lo amb els canvis residencials que és el que s'analitzarà a continuació.

3.3. S'està expulsant població amb rendes baixes del municipi de Barcelona?

Per intentar acabar d'esbrinar els factors que expliquen la diferència entre els nivells de risc de pobresa que es registren l'any 2016 entre la població resident al municipi de Barcelona i la que resideix a la perifèria metropolitana, s'ha elaborat un model de regressió logística (taula 4). Aquest model es presenta de manera seqüencial amb la introducció de diferents dimensions explicatives considerades: a) la mobilitat residencial; b) les característiques sociodemogràfiques i socioeconòmiques; c) els tipus i el nombre d'ingressos de la llar. D'aquesta manera es pot veure quin és l'efecte explicatiu de cadascuna d'aquestes dimensions, tot controlant la variable territorial que distingeix Barcelona de la resta de l'àrea metropolitana.

En la primera entrada al model —només amb la variable territorial— es confirma l'existència de diferències significatives en quan al risc de pobresa entre la població que viu al centre i a la perifèria de la metròpoli de Barcelona. Segons els resultats, l'any 2016-2017 per cada persona que pateix risc de pobresa a Barcelona ciutat, n'hi ha 1,24 a la primera corona metropolitana i 1,15 a la segona corona. L'objectiu amb la introducció de la resta de variables és descompondre aquest efecte explicatiu de la variable territorial, per tal de poder identificar els factors que hi ha darrera d'aquesta desigualtat territorial.

Seguint la seqüència d'introducció de variables, en primer lloc, es troba una associació significativa entre el fet d'haver canviat d'habitatge en els darrers 5 anys i el fet de patir risc de pobresa. Això resulta coherent amb el que abans ja s'havia vist respecte l'increment dels motius econòmics en els canvis d'habitatge que s'ha produït arrel de la crisi econòmica, una pauta que es manté en l'escenari post-crisi. En aquesta anàlisi, resultarà rellevant per tal de confirmar si s'estan produint desplaçaments de la població amb rendes baixes, si aquesta associació es manté significativa encara després d'introduir la resta de dimensions explicatives.

Amb la introducció de la classe social i del tipus de llar, aspectes clau per explicar el nivell d'ingressos de la població com es pot veure en els resultats del model, la desigualtat territorial deixa de ser significativa. Això indica que les diferències en la composició social tant pel que fa a la classe social com els tipus de llar entre la ciutat central i les corones metropolitanes explicarien una part molt important de les desigualtats socioeconòmiques que es produeixen entre el centre i la perifèria de la metròpoli de Barcelona. Tanmateix, el fet d'haver canviat d'habitatge continua mantenint una associació significativa amb el risc de pobresa havent controlat ja aquests aspectes socioeconòmics i sociodemogràfics.

A continuació s'introdueix en el model les variables de la dimensió dels d'ingressos: la intensitat de treball a la llar i el nombre de sustentadors a la llar. Aquests dos aspectes també són força rellevants a l'hora de predir el risc de pobresa. Pel que fa a les desigualtats territorials no hi ha alteracions rellevants, per tant, continua la hipòtesi de que s'expliquen com a conseqüència d'un efecte relacionat amb la composició social dels diferents subàmbits metropolitans. Però el que resulta més important és que el fet d'haver canviat d'habitatge es continua mostrant associat significativament amb el risc de pobresa. És a dir, que controlant per les dimensions sociodemogràfica, socioeconòmica i d'ingressos, tot indica que la població que ha canviat recentment d'habitatge a la regió metropolitana de Barcelona pateix pobresa amb una major probabilitat que la que no canvia. Si s'estigués produint un desplaçament de la població amb menys recursos econòmics cap a la perifèria, aquesta variable de canvis d'habitatge, a més de mostrar-se rellevant per si sola en el model predictiu del risc de pobresa, també hauria de tenir necessàriament un pes explicatiu

important interactuant amb el territori. Això també succeeix, quan s'introdueix en el model aquesta interacció, però de forma contraintuitiva al que s'esperaria en un procés de suburbanització de la pobresa.

Taula 4. Model de regressió logística sobre el risc de pobresa. Total població. Regió metropolitana de Barcelona, 2016-2017

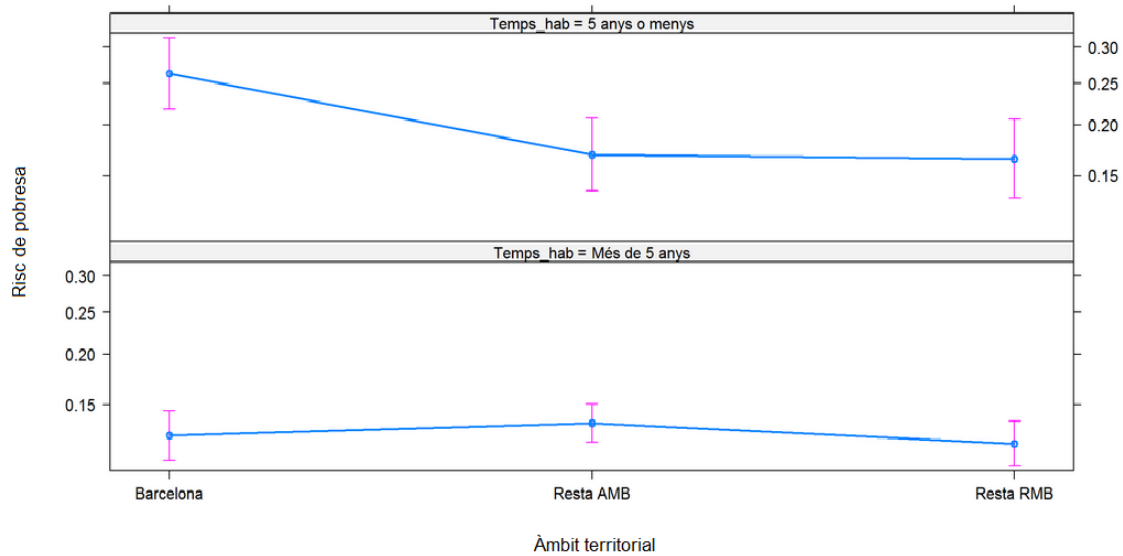
Dimensions	Territori	Mobilitat residencial	Socio-econòmic/Socio-demo	Tipus d'ingressos	Interaccions
Predictors	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios
Valor a l'origen (Intercept)	0,23***	0,18***	0,05***	0,03***	0,03***
Territori (ref. Barcelona)					
Resta AMB	1,24**	1,35***	0,98	0,88	1,09
Resta RMB	1,15	1,24**	0,88	0,79*	0,94
Temps de residència a l'habitatge (ref. Més de 5 anys)					
5 anys o menys		2,33***	2,04***	1,73***	2,50***
Classe social (ref. Directius i professionals)					
Autònoms i petits empresaris			7,16***	7,62***	7,71***
Ocupacions intermèdies			1,56**	1,51**	1,45**
Treb. semiqualficats de serveis			5,21***	4,92***	4,85***
Treb. semiqualficats de la indústria			6,49***	5,20***	5,13***
Treb. no qualificats			9,32***	6,42***	6,45***
Aturats de llarga durada/No han treballat mai			14,12***	6,62***	6,84***
Estructura de la llar (ref. Llars sense menors)					
Llars amb menors			2,08***	1,98***	2,02***
Unipersonal 65+ anys			1,68***	0,88	0,89
Unipersonal<65 anys			1,65**	0,42***	0,42***
Intensitat de treball a la llar (ref. No molt baixa)					
Molt baixa				6,17***	6,23***
No aplica				0,72**	0,73**
Nombre de proveïdors a la llar (ref. Dos o més)					
Un o cap				5,44***	5,49***
Territori*Temps de residència a l'habitatge (ref. Barcelona *Més de 5 anys)					
Resta AMB*5 anys o menys					0,53**
Resta RMB*5 anys o menys					0,59*
Observacions (n)	7.988	7.947	7.886	7.886	7.886
Cox & Snell's R2 / Nagelkerke's R2	0,001 / 0,002	0,025 / 0,038	0,144 / 0,224	0,235 / 0,367	0,237 / 0,369

Nota: · p<1 * p<0,05 ** p<0,01 ***p<0,001.

Font: IERMB, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (2016-2017), a partir d'Idescat, Enquesta de condicions de vida.

Per veure més clarament aquest efecte s'ha elaborat el gràfic 10, on es mostra la probabilitat predita de patir risc de pobresa entre la població que ha canviat recentment d'habitatge segons el lloc de residència actual. Els resultats indiquen clarament que és entre la població que resideix actualment a la ciutat central on l'associació entre *movers* i risc de pobresa és més elevada. De fet, les diferències respecte la població que resideix actualment a les dues corones metropolitanas és estadísticament significativa.

Gràfic 8. Probabilitat predita de patir risc de pobresa segons si ha canviat d'habitatge en els darrers 5 anys i el lloc de residència actual. Total població. Regió metropolitana de Barcelona, 2016-2017

Font: IERMB, Estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida (2016-2017), a partir d'Idescat, Enquesta de condicions de vida.

Per tant, el que sembla després de fer la lectura de totes aquestes dades és que no es confirma que s'estigui produint un procés de suburbanització de la pobresa actualment a la metròpoli de Barcelona, almenys de moment. Segons el conjunt de dades analitzades no hi ha indicis d'aquest fenomen. El que sí que resulta rellevant és l'associació que s'observa entre el risc de pobresa i haver canviat d'habitatge recentment, sobretot a Barcelona. Això podria estar indicant que la població amb rendes més baixes sí que pateix desplaçaments o canvis residencials que en molts casos poden ser forçats. Però això es produeix sobretot dins del municipi de Barcelona. És possible, evidentment, que també es produeixin sortides de Barcelona per aquests motius, però en tot cas, no constitueixen un patró que es pugui considerar rellevant en termes estructurals.

4. LES DINÀMIQUES DE TRANSFORMACIÓ DELS BARRIS I EL SEU PAPER EN LA MOBILITAT RESIDENCIAL FORÇADA

Analtzada la mobilitat residencial a escala(es) metropolitana (i municipal), es pretén en aquesta secció baixar a l'escala mínima territorial del barri. El barri ha estat tradicionalment una unitat d'anàlisi de gran rellevància en l'àmbit dels estudis urbans (Gans, 1962; Suttles, 1968; Whyte, 1971; Keller, 1975; van Ham *et al.*, 2012). Des d'aquesta importància, hi ha un conjunt de recerques que han intentat aprofundir en la relació entre barris i mobilitat residencial en el marc més ampli de l'estudi de la desigualtat urbana i la segregació a l'espai urbà. Aquestes anàlisis entenen la mobilitat residencial com un dels fenòmens que intervé en l'estructuració socioresidencial de les metròpolis influent en les dinàmiques de persistència i transformació de l'estatus socioeconòmic dels barris (van Ham *et al.*, 2013). Però alhora, alguns autors han analitzat la relació entre barris i mobilitat en sentit invers, és a dir, com les transformacions experimentades pels barris poden condicionar la mobilitat residencial i, en conseqüència, incidir en la concentració i segregació de segments poblacionals vulnerables en determinades àrees de les metròpolis (Clark, 1991, 1992; Bailey i Livingston, 2007, 2008; Feijten i van Ham, 2009; Bailey *et al.*, 2013; Clark i Coulter, 2015). Per altra banda, també poden ser inclosos en aquesta perspectiva que relaciona transformacions dels barris i mobilitat residencial, anàlisis sobre gentrificació que mesuren la capacitat de desplaçament que experimenten els residents vulnerables dels barris metropolitans sotmesos a aquests processos (Atkinson, 2000a, 2000b; Hochstenbach i van Gent, 2015; Hochstenbach i Musterd, 2017; López-Gay, 2018).

L'objectiu d'aquesta secció és indagar en aquesta relació entre les transformacions dels barris i la mobilitat residencial. En concret, es vol estudiar en quina mesura les transformacions de caire social i/o urbanístic dels barris percebudes com a negatives pels residents poden motivar un canvi residencial que superi els límits del barri. La mobilitat residencial s'analitzarà des de la perspectiva de les intencions de canvi a partir de les preguntes contingudes en el mòdul addicional de l'Enquesta de Cohesió Urbana 2017¹⁰.

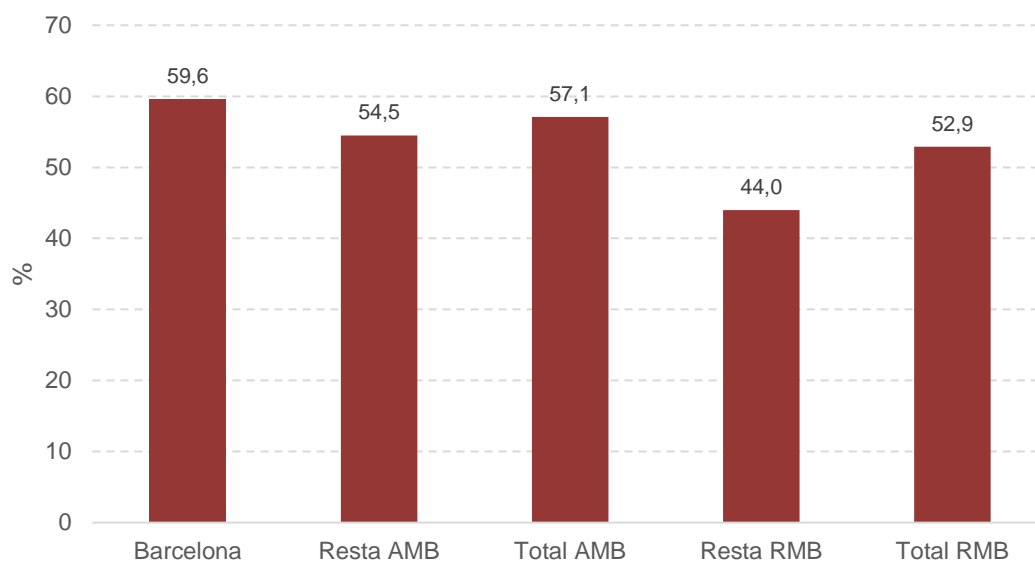
¹⁰ Mentre que els desitjos de canvi de barri no estan subjectes a constriccions o oportunitats, en les intencions de canvi el declarant contempla implícitament restriccions i possibilitats per fer efectiu el canvi, i en els canvis reals es realitza definitivament el canvi, ja sigui per un encaix entre les oportunitats i les restriccions o per causes alienes al resident implicat. Per aprofundir en les diferències entre els tres enfocaments en l'anàlisi de la mobilitat residencial entre barris es pot consultar Lu (1998) i Feijten i van Ham (2009).

4.1. Barris en transformació i intenció de canvi de residència

La regió metropolitana de Barcelona és una metròpoli dinàmica. Així ho percep més de la meitat de la població metropolitana (53%) que indica que en els últims cinc anys s'han produït canvis importants de caràcter social i/o urbanístic als seus barris de residència (gràfic 9).

Els canvis viscuts als barris, però, no han estat homogenis arreu de la metròpoli. El centre metropolità és el territori més sotmès a dinàmiques de canvi. El 59,6% de la població que resideix al municipi de Barcelona apunta l'existència d'aquestes transformacions. En canvi, com més perifèric és el barri de residència, menys població fa notar l'existència de canvis a considerar. El 54,5% de la població de la primera corona metropolitana assenyalava aquests canvis, mentre que a la segona corona la xifra baixa al 44%.

Gràfic 9. Població que indica que el seu barri/entorn residencial ha canviat molt social i/o urbanísticament els últims cinc anys. Població de 16 anys i més. Regió metropolitana de Barcelona, 2017

Font: IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

Pel que fa a quines són les principals transformacions viscudes als barris, les més freqüents al conjunt de la regió metropolitana de Barcelona estan relacionades amb l'entorn residencial i l'habitatge (taula 5). La millora dels equipaments i/o els serveis representa la més important, assenyalada pel 44,8% de la població metropolitana que apuntava l'existència de canvis importants al si del seu barri. La segona més rellevant, però a molta distància de l'anterior, és la renovació o ampliació del parc residencial, la qual és considerada pel 22,7% de la població metropolitana.

Les dinàmiques de transformació dels barris metropolitans són diferents en funció de l'àmbit territorial. A Barcelona, els factors residencials cobren molta importància, tan els relatius a l'habitatge com els relacionats amb l'entorn. Destaca l'increment d'habitatges d'ús turístic i del turisme en general (14,6%), fenomen que té escassa importància a la resta de la metròpoli, i l'increment del preu dels habitatges (4,9%), una circumstància que tampoc té gaire rellevància als altres àmbits metropolitans. Pel que fa a l'entorn, són els aspectes relacionats amb el teixit comercial els que tenen més importància al centre metropolità. La transformació dels comerços (10,6%) i el seu tancament (3,9%) estan per sobre dels registres de la primera i de la segona corona. Des de la perspectiva social, la marxa de residents tradicionals dels barris es manifesta també com a un canvi propi de la ciutat central, tot i que només és esmentat per un 3,6% de la població que ha percebut canvis importants al seu barri.

Taula 5. Principals transformacions als barris metropolitanos els últims cinc anys. Població de 16 anys i més. Regió metropolitana de Barcelona, 2017

Dimensió	Transformació	Barcelona	Resta AMB	Total AMB	Resta RMB	Total RMB
Habitatge	Renovació o ampliació del parc residencial	16,2	26,8	21,2	27,0	22,7
	Enderrocament d'habitatges	1,5	1,6	1,5	0,2	1,2
	Empitjorament estat conservació dels edificis	1,0	0,8	0,9	1,2	1,0
	Increment d'habitatges d'ús turístic i del turisme en general	14,6	0,5	8,0	0,7	6,0
	Increment sobtat del preu dels habitatges	4,9	0,6	2,9	0,8	2,3
Entorn residencial	Millora dels equipaments/serveis	44,0	47,7	45,8	42,1	44,8
	Empitjorament dels equipaments/serveis	12,6	12,2	12,4	11,6	12,2
	Transformació dels comerços	10,6	5,8	8,4	4,8	7,4
	Tancament dels comerços	3,9	1,6	2,8	1,4	2,5
Social	Arribada nous residents perfils socioeconòmic superior	2,8	2,0	2,4	3,5	2,7
	Arribada nous residents perfil socioeconòmic inferior	5,7	7,8	6,7	12,1	8,1
	Arribada de població d'origen immigrant/altre grup ètnic	9,5	13,7	11,5	13,1	11,9
	Marxa dels residents tradicionals del barri	3,6	1,2	2,5	2,1	2,4
Convivència	Afebliment de les relacions veïnals	1,4	1,6	1,5	1,9	1,6
Seguretat	Augment de la delinqüència/incivisme	7,4	7,4	7,4	7,9	7,5
	Disminució de la delinqüència/incivisme	1,5	2,1	1,8	1,2	1,6
Altres	Altres	2,4	2,9	2,7	2,9	2,7

Font: IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

A la primera corona metropolitana destaca la renovació del parc residencial (26,8%), així com la millora dels equipaments (47,7%), tot i que també té especial importància l'arribada de població d'origen immigrant o d'altre grup ètnic (13,7%). A la segona corona metropolitana, a banda del gran nombre de població que apunta la renovació del parc residencial (27%), les transformacions de caire social són les més considerades respecte al conjunt de la metròpoli. L'arribada de nous perfils poblacionals, especialment d'un perfil socioeconòmic inferior (12,1%) i de població immigrant o d'un altre grup ètnic (13,1%) sobresurten per sobre dels registres del conjunt de la regió metropolitana de Barcelona.

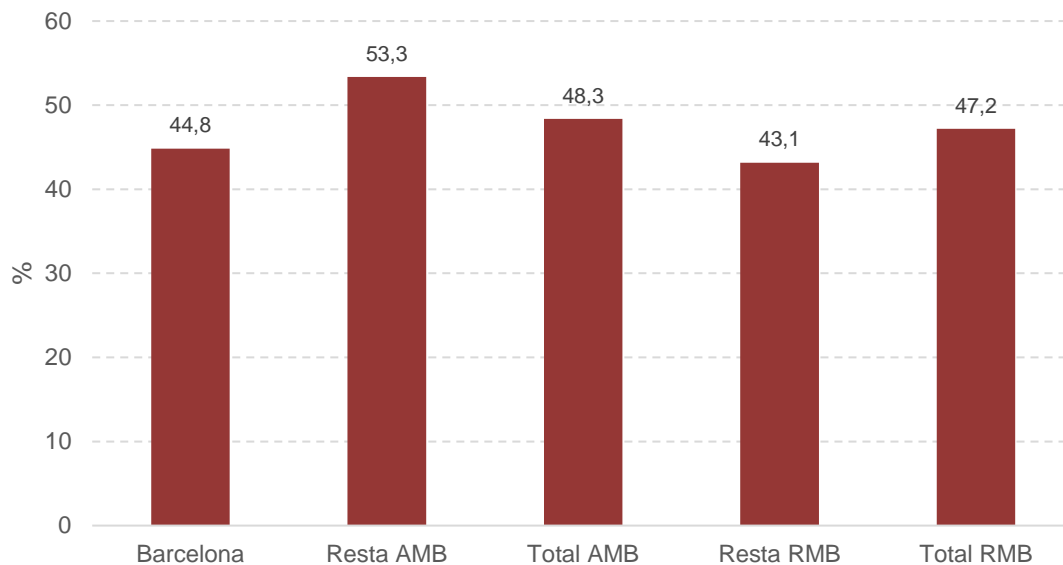
Vistes les transformacions més freqüents i la seva diferenciació territorial, cal preguntar-se com són valorades per la població, per posteriorment saber si tenen un efecte

sobre les intencions de canviar de barri. La població que considera que el seu barri travessa per un procés de transformació intensa tendeix a valorar positivament aquests canvis. Gairebé la meitat (48%) considera que des d'una perspectiva personal els canvis són positius i un 20% es mostren en certa mesura indiferents en no valorar-los ni positiva ni negativament. Per altra banda, la població que té una opinió negativa de les transformacions són minoria (28%), i aquells que mostren una posició ambivalent amb efectes positius i negatius tenen una representació testimonial (3,4%). Aquestes valoracions tendeixen a tenir un biaix territorial essent significativament més positives o indiferents a la primera i segona corona metropolitana, respectivament, i negatives o ambivalents a Barcelona. Per exemple, les opinions favorables dels canvis pugen fins al 53% a la primera corona i fins al 51% a la segona, mentre que a Barcelona representen el 43%. Respecte a les valoracions negatives, a Barcelona ascendeixen fins al 32%, essent el 25% a la primera corona i el 24% a la segona.

Un concepte negatiu de les transformacions que està experimentant l'hàbitat residencial pot portar a la valoració del canvi de barri per part dels residents. Entorn a la meitat de la població que valora negativament o inclou una valoració negativa d'aquestes transformacions (47%) considera que poden ser motiu del canvi de barri malgrat aquest no sigui desitjat (gràfic 10). Sobre el total de la població que assenyala l'existència d'un procés de transformació intens del seu hàbitat residencial, representen un 14%, el que informa de la potencial incidència de les transformacions socials i urbanes sobre la mobilitat i les dinàmiques de canvi dels barris metropolitans.

L'àmbit metropolità torna a sorgir aquí com un element diferenciador. Així, els residents a Barcelona tenen una menor predisposició al canvi (45%), tot i que, com s'ha comentat, la percepció de transformació està més estesa entre la població i la valoració n'és significativament més negativa que a la resta de territoris. En canvi, els habitants de la primera corona metropolitana es mostren com els més predisposats al canvi de barri davant un entorn canviant amenaçador (53,3%).

Gràfic 10. Població que considera la possibilitat de canviar de barri de residència com a conseqüència d'alguna de les transformacions socials i/o urbanístiques del seu barri/entorn residencial durant els últims cinc anys. Població de 16 anys i més. Regió metropolitana de Barcelona, 2017

Font: IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

Aquesta predisposició a marxar del seu barri de residència difereix en funció de les transformacions assenyalades (taula 6). A la regió metropolitana l'augment de la delinqüència/incivisme (24%), l'empitjorament dels equipaments i/o serveis (22,7%), l'arribada de població d'origen immigrant o d'un altre grup ètnic (18%), la turistització de l'habitatge i de l'entorn urbà (17,2%), l'arribada de població d'un perfil socioeconòmic inferior (14,7%) i l'arribada de nous residents amb un perfil socioeconòmic superior (4,4%) són les transformacions que destaquen respecte al conjunt metropolità.

Però els motius que poden impulsar a prendre la decisió de canviar de barri són diferents en funció del territori. A Barcelona són especialment importants dos aspectes residencials: la turistització i el preu dels habitatges. En el primer cas, el 39% de la població que veu possible un canvi de barri en el futur assenyalava aquesta transformació, més del doble que a la regió metropolitana. En el cas de la creixent inaccessibilitat econòmica dels habitatges, l'apuntava l'11,7% dels residents, també el doble de la dada metropolitana. Altres transformacions importants són la transformació i tancament de comerços (14,4% i 7%, respectivament), la marxa de residents tradicionals del barri (9,4%) i l'arribada de població amb un perfil socioeconòmic superior (4,4%). La preeminència d'aquestes transformacions entre els habitants informen de l'impacte que els processos de gentrificació i turistització accelerada estan tenint sobre la població barcelonina¹¹. Per una

¹¹ Dades de l'Ajuntament de Barcelona indiquen el creixement continuat del nombre de turistes (visitants que almenys pernocten una nit a un hotel de Barcelona) des de 2010 passant de poc més de 7 milions aquest any als pràcticament 9 milions l'any 2017. Dades sobre pisos turístics de la plataforma Airbnb mostren com des de la seva creació l'any 2008 el nombre

banda, la valoració negativa informa sobre el sorgiment d'un possible sentiment de alienació respecte a l'hàbitat residencial. L'alienació residencial —seguint la conceptualització de Marcuse (1975) i Madden i Marcuse (2016)— o el desplaçament simbòlic o fenomenològic (Atkinson, 2015) implica l'estranyament respecte l'habitatge o entorn residencial en el que es resideix —no sentir-se a casa— i pot ser el preàmbul del posterior desplaçament físic (Atkinson, 2015). Ambdós fenòmens, tant l'alienació residencial com el canvi forçat d'habitatge s'han de tenir en compte per avaluar els efectes negatius de la gentrificació i turistització que actualment pressionen determinats barris i poblacions metropolitanes i que perjudiquen la realització del dret a la ciutat.

A la resta de la metròpoli, en canvi, on l'increment de preus dels habitatges també s'ha produït, però en menor mesura que a Barcelona¹², i on el turisme no arriba en les dimensions i intensitat amb que ho fa a la ciutat central, són altres les dinàmiques observades per la població. En el cas de la primera corona, si bé també hi ha aspectes residencials de diferent naturalesa destacats pels residents, els components socials, convivencials i de seguretat adquireixen una rellevància que no la tenen al nucli central metropolità. En primer lloc, la degradació de l'entorn residencial materialitzat en un empitjorament dels equipaments/serveis es revela com el principal factor que pot motivar l'abandonament del barri (30%).

En segon lloc, la població de la primera corona mostra una especial preocupació pels canvis socials que poden degradar l'estatus social dels seus barris. Si bé a Barcelona es veia que l'arribada de població amb un estatus socioeconòmic superior es assenyalat de manera significativament important pels residents que mostren predisposició al canvi de barri, en el cas de la primera corona són els fluxos d'entrada de població que pot tenir associada una elevada vulnerabilitat els que poden predisposar a la marxa del barri: tant l'arribada de població immigrant o d'un grup ètnic diferent (22%) com la que es considera d'un estatus socioeconòmic inferior (17,7%). I per últim, l'augment de la delinqüència i/o l'incivisme (25%) i l'afebliment de les relacions veïnals (4,9%) també són significativament rellevants per als residents que valoren negativament les transformacions experimentades al seu hàbitat residencial i que tenen inclinacions envers el seu abandonament. La inclinació a

---

d'habitatges s'incrementa de manera continuada a Barcelona a partir de 2009, i de manera molt intensa a partir de 2011 (Dwarshuis, 2018). En el cas de l'accessibilitat a l'habitatge, les dades del Sistema d'Indicadors Metropolitans de Barcelona a partir de la Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana de la Generalitat de Catalunya mostren l'increment accelerat des de mínims del preu en les compravendes d'habitatge d'obra nova i en les rendes de lloguer també al nucli metropolità —en les compravendes ha estat d'un 29,9% entre 2014 i 2017; en les rendes del lloguer del 28,7% entre 2013 i 2017. En línia amb aquests resultats estan les dades de les diferents onades del baròmetre semestral de l'Ajuntament de Barcelona. El turisme (des de finals de 2013) i l'accés a l'habitatge (a partir de 2016) escalen en la jerarquia de les principals problemàtiques assenyalades per la població fins arribar a la tercera i segona posició desbancant de les primeres posicions l'atur, la inseguretat i els problemes econòmics.

¹² L'augment del preu en les compravendes d'habitatge nou a la primera corona metropolitana va ser del 7,7%, molt lluny de la xifra registrada a la ciutat central. Respecte a l'evolució de les rendes del lloguer, a falta de dades per a l'any 2017 per a tot l'àmbit metropolità, l'evolució entre 2013 i 2016 va ser de 17,7% per a Barcelona, 8,8% per a la primera corona i 8,6% per a la segona.

marxar del barri per l'arribada de població d'aquests perfils poblacionals vulnerables resulta de gran rellevància per a l'estudi dels processos de degradació i persistència de la vulnerabilitat urbana en determinats espais metropolitans. Els motius d'aquesta mobilitat (selectiva) pot respondre a la discriminació d'aquests col·lectius —com plantegen les anàlisis de *white flight* als Estats Units (Crowder, 2000)—, per la tendència a associar aquesta població vulnerable amb característiques residencials negatives —pobresa, delinqüència, equipaments i serveis deficients— com apunta la hipòtesi del *proxy* racial (Harris, 1999) o per l'interès de fer coincidir les característiques personals amb les de l'hàbitat residencial tal com plantejava a modus d'hipòtesi Schelling (1969, 1971), posteriorment testada per Clark (1991, 1992), i que es troba en línia amb els plantejaments de Bourdieu (2018) sobre la connexió entre l'espai social i l'espai físic, la tendència a reproduir en l'espai el sentiment de pertinença a una classe social definida pel capital econòmic, cultural i social. Malgrat el gran interès d'aquestes anàlisis, la manca de mostra i de variables objectives a escala de barri representen dos problemes a resoldre mitjançant altres fonts d'informació i metodologies.

A la primera corona també es poden produir canvis forçats com a resultat de la millora de l'entorn residencial actuant sobre els equipaments i els serveis (16%) i la renovació o ampliació del parc residencial (12%). Com a hipòtesi es podria plantejar l'existència també de processos de gentrificació a la primera corona, on el pes de la construcció de noves unitats residencials és important¹³. Una anàlisi més acurada permetria discernir si es tracta efectivament d'aquest tipus de processos, però la manca de mostra no permet aprofundir-hi.

De manera semblant, a la segona corona metropolitana la població que declara les seves intencions de marxar del barri ho fa degut a l'empitjorament físic de l'hàbitat residencial (habitatge i equipaments), així com a una degradació de l'estatus socioeconòmic del barri i a un major sentiment d'inseguretat. Aquest últim element és el més assenyalat pels proclius al canvi (32%), fins i tot en major mesura que els residents de la primera corona. Els fluxos d'arribada de segments vulnerables de població li segueix en importància, especialment el que té a veure amb la població immigrant o d'un altre grup ètnic (23,7%) i en menor mesura l'arribada de segments poblacionals amb estatus socioeconòmics inferiors (18%). Finalment, els factors relacionats amb la degradació dels equipaments/serveis (24%) i dels edificis (4,7%) també tenen un pes significatiu respecte a la resta de la metròpoli.

---

¹³ Anàlisis prèvies sobre els processos de gentrificació a l'àrea metropolitana de Barcelona (Antón-Alonso *et al.*, 2018) porten a concloure que aquest fenomen presenta una diversitat geogràfica i residencial important, no circumscrivint-se a la ciutat de Barcelona, sinó anant més enllà d'aquest àmbit territorial. I és precisament a la primera corona metropolitana on el canvi social de classes treballadores per classes mitjanes està tenint una major rellevància a partir de la construcció de nous habitatges.

De les dades es pot concloure que les dinàmiques de transformació que poden moure a la població a canviar de barri són molt diferents al centre i a la perifèria metropolitana. Mentre que al nucli de la metròpoli les dinàmiques de transformació i els fluxos de sortida dels barris estan lligats significativament als processos de gentrificació i turistització, en el cas de la perifèria aquests fluxos de sortida com a resposta als canvis viscuts als barris tenen una major relació amb l'augment de la vulnerabilitat urbana. Això no implica, però, que aquests processos puguin estar adscrits exclusivament a aquests àmbits, i negar que els processos de vulnerabilitat poden portar al canvi residencial al municipi de Barcelona, o que la gentrificació pot fer el mateix a la primera i segona corona metropolitana.

Taula 6. Població que considera la possibilitat de canviar de barri de residència segons les transformacions socials i/o urbanístiques assenyalades. Població de 16 anys i més. Regió metropolitana de Barcelona, 2017

Dimensió	Transformació	Barcelona	Resta AMB	Total AMB	Resta RMB	Total RMB
Habitatge	Renovació o ampliació del parc residencial	7,7	11,8	9,6	8,7	9,4
	Enderrocament d'habitatges	0,2	0,6	0,4	0,0	0,3
	Empitjorament estat conservació dels edificis	1,6	1,6	1,6	4,7	2,2
	Increment d'habitatges d'ús turístic i del turisme en general	38,9	0,9	21,6	0,0	17,2
	Increment sobtat del preu dels habitatges	11,7	1,1	6,9	2,2	5,9
Entorn residencial	Millora dels equipaments/serveis	12,6	16,1	14,2	5,7	12,5
	Empitjorament dels equipaments/serveis	15,8	30,1	22,3	24,2	22,7
	Transformació dels comerços	14,4	5,7	10,4	1,2	8,5
	Tancament dels comerços	7,0	2,8	5,1	1,1	4,3
Social	Arribada nous residents perfils socioeconòmic superior	4,4	0,4	2,6	0,7	2,2
	Arribada nous residents perfil socioeconòmic inferior	10,6	17,7	13,8	18,1	14,7
	Arribada de població d'origen immigrant/altre grup ètnic	11,7	22,2	16,5	23,7	17,9
	Marxa dels residents tradicionals del barri	9,4	2,4	6,2	2,6	5,5
Convivència	Afebliment de les relacions veïnals	2,2	4,9	3,4	1,1	2,9
Seguretat	Augment de la delinqüència/incivisme	19,1	25,2	21,9	31,9	23,9
	Disminució de la delinqüència/incivisme	1,9	0,5	1,3	1,8	1,4
Altres	Altres	2,7	4,4	3,5	6,8	4,2

Font: IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

4.2. Les transformacions importen per canviar de barri, però algunes més que d'altres

Més enllà de la descripció de les transformacions urbanes i de la seva relació amb els processos de desplaçament i abandonament dels barris de residència, és important aprofundir en aquestes inclinacions a marxar del barri. En aquest sentit, el focus de l'atenció es vol desplaçar envers algunes transformacions que tenen efectes negatius en com es fa efectiu el dret a la ciutat a l'escala mínima territorial del barri. De manera clara, la turistització i la inflació de preus dels habitatges representen dos factors decisius interconnectats en les dinàmiques de transformació de la metròpoli de Barcelona que dificulten que es faci efectiu aquest dret (Arias, 2018), dificultant la satisfacció de les necessitats residencials en sentit ampli (habitatge i entorn residencial proper) i que tenen en els desplaçaments directes i indirectes unes de les conseqüències més perniciosos. Per altra banda, el declivi físic de l'entorn residencial proper¹⁴ i l'augment de la delinqüència i/o l'incivisme representen dos components negatius que posen en perill el dret a la ciutat en la mesura que afecten el fet de residir sota condicions mínimes d'habitabilitat, així com minva el sentiment de seguretat i dificulta la utilització de l'espai públic com a lloc de trobada i interacció entre poblacions de diferents classes i segments socials.

Es proposa realitzar una anàlisi explicativa per saber si aquestes transformacions que semblen fer aflorar un sentiment d'alienació residencial i inclinar a la marxa del barri són realment rellevants quan es consideren altres factors que la literatura sobre canvi de barri ha evidenciat com a significatius. S'han realitzat diversos models de regressió logística a partir dels diferents conjunt de variables que s'han anat afegint. La variable dependent fa referència a la pregunta sobre si els canvis socials i/o urbanístics poden forçar els residents a abandonar el barri de residència malgrat no es vulgui —“Creu que algun d'aquests canvis pot acabar fent-li canviar de barri de residència malgrat que vostè no vulgui?” Prèviament, per respondre aquesta pregunta es requereix que hi hagi una valoració negativa o ambivalent (“tant positius como negatius”) de les transformacions apuntades¹⁵. Aquesta variable dependent té una estructura dicotòmica (0 representa no intenció de canvi i 1 intenció de canvi).

Respecte les variables independents, juntament amb les quatre variables de transformacions, es consideren altres variables de control que fan referència a sis

---

¹⁴ En el marc ampli de declivi de l'entorn residencial proper s'ha considerat exclusivament l'empitjorament dels equipaments/serveis i no s'ha inclòs l'empitjorament de l'estat de conservació dels edificis. Aquesta decisió respon a l'escassa freqüència de resposta de l'última transformació.

¹⁵ Val a dir que entre els que incloïen una valoració negativa de les transformacions, el 90% les consideraven exclusivament negatives, mentre que el 10% restant es mostrava ambivalent. Per tant, es pot afirmar que els que van contestar aquesta pregunta entenien els canvis com a negatius.

dimensions que la literatura sobre mobilitat residencial ha evidenciat que tenen incidència en les intencions de canviar de barri: a) àmbit territorial; b) característiques sociodemogràfiques a escala individual; c) característiques residencials a nivell individual; d) característiques dels barris; e) efectes de selecció del barri de residència; i f) l'arrelament personal al barri de residència. El model de regressió logística (taula 7) es presenta de manera seqüencial amb la introducció de les dimensions i variables explicatives esmentades.

Taula 7. Variables independents incloses en el models de regressió logística

Dimensió	Variable	Valors
Territori	Àmbit territorial metropolitana	1: Barcelona 2: Primera corona 3: Segona corona
		1: 16-34 2: 35-64 3: 65 ó més anys
Característiques sociodemogràfiques individuals	Edat	1: Home 2: Dona
	Tipus de llar	1: Unipersonals 2: Llars amb infants 3: Llars sense infants
	Classe social	1: Classe mitjana 2: Classe intermèdia 3: Classe treballadora 4: Aturats 5: Inactiu
	Règim de tinença	1: Propietat pagada 2: Propietat amb pagaments pendents 3: Propietat per herència 4: Lloguer 5: Cessió
Característiques residencials individuals	Satisfacció amb l'habitatge	
	Satisfacció amb el barri	
Característiques del barri de residència	Reputació del barri	1: Un dels millors 2: Ni dels millors, ni dels pitjors 3: Un dels pitjors
Efectes de selecció del barri de residència	Barri on li agradaria viure	1: Al mateix barri 2: Fora del barri 3: No té preferències
Arrelament personal al barri de residència	Temps residint a l'habitatge	1: Hi ha viscut sempre 2: Va arribar fa menys de 5 anys 3: Va arribar fa entre 5 i 15 anys 4: Va arribar fa més de 15 anys
Transformacions dels barris que amenacen el dret a la ciutat	Transformacions dels barris valorades negativament	Increment habitatges ús turístic i turisme en general
		Increment sobtat preu dels habitatges
		Augment delinqüència/incivisme
		Empitjorament equipaments/serveis

Font: elaboració pròpia.

El primer model, en el que s'inclou exclusivament el territori, mostra que l'àmbit territorial de residència té incidència en el fet de declarar la intenció de canviar de barri per una valoració negativa de les transformacions percebudes al barri en el passat recent. La població de la primera corona metropolitana considera el canvi de barri en major mesura que ho fa la resident a la segona corona.

En la segona columna del model s'hi inclouen totes les variables relacionades amb les característiques sociodemogràfiques de la població. En general, l'aportació d'aquestes variables al model és molt important. Es pot veure com el cycle vital té una considerable incidència en les intencions de canvi. D'acord amb la literatura, la població jove és la que mostra una major predisposició a fer-ho. En menor mesura, però també de manera important, la població amb edats intermèdies també és més procliu a marxar del barri. Això no obstant, hi ha un aspecte rellevant lligat al cycle vital que té un comportament en certa mesura contraintuïtiu, què és la presència de menors a la llar. Si bé la literatura sobre canvi residencial de barri mostra que el fet de tenir fills o viure amb menors arrela al territori i no predisposa al canvi (Feijten i van Ham, 2009; van Ham i Feijten, 2008; Permentier, 2013; Clark i Coulter, 2015), s'ha de matisar, però, que una de les etapes del cycle vital amb major mobilitat residencial ve definida pel naixement dels fills i l'ajustament de l'habitatge a les necessitats residencials, més si es compara amb etapes d'edat d'avançades on les taxes de mobilitat residencial és menor (Módenes, 1998). En el cas que aquí es presenta s'ha d'afegir que s'està davant de població que considera canviar de residència com a conseqüència de transformacions negatives. És possible que aquests canvis que han estat avaluats sota aquest prisma facin tenir en consideració el canvi d'hàbitat no únicament des d'un punt de vista personal, sinó familiar i especialment focalitzat en si l'entorn en el que resideixen és el més adient per a la criança dels fills, tractant d'evitar els efectes negatius que els barris puguin tenir sobre els menors —tal com la literatura sobre efectes de barri ha estudiat— o intentant accedir a entorns urbans favorables per a la reproducció del o l'accés al capital econòmic, cultural, social o simbòlic desitjat. De fet Andersen (2008) troba una relació positiva entre planificar marxar del seu barri i tenir fills entre la població resident en barris vulnerables i que es mostra insatisfeta amb el seu barri. Respecte a la classe social, les dades indiquen la reduïda rellevància d'aquest factor a l'hora d'inclinar-se envers un canvi de barri. Tan sols les classes intermèdies (composades per administratius, artesans i treballadors qualificats en indústries manufactureres, la construcció i la mineria i els treballadors qualificats de l'agricultura i la pesca) semblarien mostrar una major predisposició un cop s'afegeixen altres elements al model relacionats amb l'habitatge i el barri de residència. Aquest segment de la població metropolitana, majoritàriament també en etapes intermèdies del cycle vital i ocupant espais metropolitans entre els barris

benestants o sotmesos a processos de gentrificació i els barris de les classes treballadores tradicionals i d'acollida dels nous perfils de població vulnerable (Porcel, 2016), pot haver una major tendència al canvi com a conseqüència d'un hàbitat que es troba en un terreny d'indefinió en el context urbà i la cerca d'un horitzó residencial diferent, d'una millora en la trajectòria residencial no en termes d'ajustament de l'habitatge a les necessitats i/o desitjos personals —o no tan sols—, sinó en termes d'ajustament del barri al perfil social dels residents. Les transformacions vindrien a ser factors que empenyen les intencions dels residents a buscar barris més propicis per aquest ajustament.

Pel que fa a l'habitatge, el règim de tinença i la satisfacció incideixen en les intencions de marxar. Els seus efectes sobre la capacitat explicativa del model és substancial. Davant de la propietat, el lloguer pot propiciar una major mobilitat en dos sentits. Per una banda, no lliga al resident al territori en la mesura que sí ho fa la propietat i davant canvis negatius les constriccions pròpies de la propietat no limiten la consideració de sortir del barri. Però contràriament, implica també una major inseguretad residencial deguda a les restriccions temporals dels contractes i a l'auge de preus que l'arrendador pot imposar als llogaters d'acord a la legislació vigent. Respecte el grau de satisfacció amb l'habitatge s'observa una marcada relació amb la intenció de canviar de barri. Anàlisis sobre (desig i) intenció de marxar del barri en el que es resideix mostren que la satisfacció amb l'habitatge és un factor rellevant per mostrar una predisposició positiva envers la sortida del barri (Feijten i van Ham, 2009; van Ham i Feijten, 2008; Permentier, 2013). A l'igual que mostraven aquestes anàlisis, com major és la satisfacció amb l'habitatge, menor és la predisposició a marxar del barri. Això és important perquè malgrat els canvis que experimenten els barris poden tenir una valoració negativa, aquests són contrapesats per una bona avaluació de l'habitatge en el que es resideix. Els resultats mostren la integració entre les diferents parts de l'hàbitat residencial, habitatge i entorn proper, de tal manera que les condicions del primer no poden separar-se del fet de voler canviar de barri.

La introducció de variables que mesuren la percepció del barri de residència i que estan relacionades amb la satisfacció i la reputació del barri no elimina la importància de la satisfacció amb l'habitatge, tot i que redueix el seu poder explicatiu. La seva incorporació, a més, resulta en una millora molt significativa de la capacitat explicativa del model, doblant-la pràcticament, el que comporta la necessitat de considerar els aspectes subjectius en l'explicació de la mobilitat forçada entre barris. Com més satisfeta està la població amb el barri de residència, menor és la predisposició a marxar. En canvi, si a ulls del resident el seu barri té una molt mala reputació fins a qualificar-lo com un dels pitjors de la ciutat en la que viu, la predisposició a marxar augmenta de manera considerable. Aquests resultats estan en línia amb els obtinguts en altres investigacions que tracten de testar la importància de la

reputació de l'hàbitat residencial proper sobre les intencions d'abandonar el barri de residència (Permentier, 2013). A banda dels efectes d'aquests factors relacionats amb la percepció del barri de residència, s'observa una accentuació del poder explicatiu d'altres factors: la població jove i la d'edat intermèdia incrementa encara més la seva predisposició a abandonar el barri, el mateix que s'observa amb les classes intermèdies. El lloguer també incrementa la seva incidència.

La incorporació al model de l'efecte selecció permet controlar el fet de poder escollir el barri on resideix de tal manera que entre aquells que si poguessin triar l'escollirien per residir es mostrarien menys inclinats a canviar de barri com a conseqüència d'una valoració negativa de les transformacions viscudes al barri. Aquesta variable millora lleugerament la capacitat explicativa general del model. En línia amb la hipòtesi i amb resultats obtinguts per altres investigadors que han inclòs aquesta variable en les seves anàlisis sobre intenció de canvi (Permentier, 2013), el poder residir on es desitja és un element que incideix en el fet de marxar del barri. Entre aquells que voldrien viure en un altre barri les transformacions del seu barri tenen una major incidència en la marxa forçada. Per aquells que resideixen on volen residir, els canvis de l'hàbitat residencial proper no són vistos com a una amenaça de tal impacte que els impel·leixi a canviar de barri.

En afegir la variable sobre arrelament personal al barri de residència a partir del *proxy* del temps residint a l'habitatge el model general pràcticament no experimenta variació. Això no obstant s'observa la contenció que representa portar molt temps al barri, però sense que aquest arrelament impliqui la residència perpètua a l'habitatge. Aquest és el cas de la població que hi porta tota la vida, majoritàriament població jove que es troba en l'edat d'emancipació, a diferència del que succeeix amb els que porten més de 15 anys, molts d'ells gent gran inactiva i per als quals plantejar-se la marxa del barri és un horitzó menys probable.

Per últim, la inclusió de les quatre transformacions augmenta mínimament la capacitat explicativa del model. El més destacable és la gran incidència que l'augment de preus pot tenir sobre la mobilitat residencial entre els barris metropolitans i, en menor mesura, però també de manera important, la turistització de l'hàbitat residencial. Ambdós factors mantenen la seva incidència en les intencions de canvi de barri fins i tot controlant pels elements que la literatura assenyala relacionats amb voler canviar de barri, ja sigui com una expressió d'un desig indefinit o d'una intenció sotmesa a contextos personals i estructurals constrenyedors.

A mode de conclusió, una primera idea a destacar és la rellevància que té el cicle vital en la explicació de les intencions de canvi forçat de barri de residència, essent els joves i la població d'edat intermèdia els més predisposats a realitzar aquest canvi. En segon lloc

es pot afirmar que l'hàbitat residencial (condicions de l'habitatge i del barri) influeix en els canvis forçats de barri a la regió metropolitana de Barcelona. Les situacions de vulnerabilitat que defineix el lloguer, o aspectes vinculats a la satisfacció amb l'habitatge o el barri i la seva reputació s'han mostrat com components de significativa importància en el canvi forçat de barri. Són precisament aquests elements els que poden tenir efectes de contenció en la marxa forçada i, per tant, esdevé inexcusable tenir en compte la subjectivitat entorn l'habitatge i el barri, com és viscut i percebut l'hàbitat residencial més proper. Finalment, la introducció de la perspectiva dinàmica en l'avaluació dels barris ha permès comprovar com hi ha determinades transformacions que mantenen el seu potencial per incitar al canvi de barri fins i tot quan els principals elements que hi poden incidir han estat controlats. És el cas de l'augment de preus de l'habitatge i la turistització residencial. Ambdós fenòmens representatius dels processos de gentrificació i turistització suposen una amenaça a fer efectiu el dret a la ciutat i què té com a una de les conseqüències l'alienació residencial, la posterior consideració de la marxa forçada del barri de residència i finalment el desplaçament directe cap a altres barris metropolitans. Tenen, per tant, un paper cabdal en la redefinició de l'estructura socioresidencial de la regió metropolitana de Barcelona.

Taula 8. Model de regressió logística per a la intenció forçada de canviar de barri de residència com a resultat d'una valoració negativa de les transformacions socials i/o urbanístiques al barri de residència. Regió metropolitana de Barcelona, 2017

Dimensions	Model nul	Territori	Sociodemogr.	Habitatge	Barri	Selecció barri	Arrelament	Transf.
Predictors	Odds Ratio	Odds Ratio	Odds Ratio	Odds Ratio	Odds Ratio	Odds Ratio	Odds Ratio	Odds Ratio
Valor a l'origen (Intecept)	0.83**	0.65**	0.16***	1.23	2.94*	1.58	2.39	2.13
Territori (ref. Resta RMB)								
Barcelona		1.29	1.27	1.06	1.09	1.21	1.19	0.90
Resta AMB		1.49*	1.41	1.30	1.18	1.20	1.19	1.19
Sexe (ref. Dona)								
			1.11	1.14	1.08	1.06	1.06	1.08
Edat (ref. 65 ó més anys)								
16 a 34 anys			4.72***	4.44***	6.94***	6.30***	4.72***	4.35***
35 a 64 anys			2.78***	2.49**	3.01**	2.89**	2.69**	2.59***
Tipus de llar (ref. Unipersonal)								
Llar amb infants			1.59*	1.53	1.53	1.51	1.51	1.61
Llar sense infants			1.09	1.14	1.07	1.09	1.09	1.16
Classe social (ref.=Inactius)								
Classes mitjanes			1.30	1.30	1.42	1.43	1.45	1.42
Classes intermèdies			1.46	1.55*	1.69*	1.65*	1.62	1.49
Classes treballadores			1.47	1.54	1.38	1.38	1.39	1.28
Aturats			1.21	1.17	1.17	1.19	1.18	1.20
Règim de tinença (ref. Propietat tot. pagada)								
Propietat amb pagaments pendents				1.10	1.12	1.15	1.17	1.15
Propietat per herència o donació				0.91	0.89	0.90	0.83	0.86
Lloguer				1.59*	2.19***	2.35***	2.22***	2.16***
Cessió gratuïta				0.83	0.50	0.46	0.47	0.53
Satisfacció amb l'habitatge								
				0.77***	0.89**	0.90*	0.90*	0.91*
Satisfacció amb el barri								
					0.69***	0.71***	0.71***	0.70***
Reputació del barri (ref. Un dels millors)								
Ni dels millors. ni dels pitjors					1.22	1.12	1.12	1.14
Un dels pitjors					3.15***	2.66***	2.70***	2.79***

(Continua)

Figura 6. Continua

	Model nul	Territori	Sociodemogr.	Habitatge	Barri	Selecció barri	Arrelament	Transf.
	<i>Odds Ratio</i>	<i>Odds Ratio</i>	<i>Odds Ratio</i>	<i>Odds Ratio</i>	<i>Odds Ratio</i>	<i>Odds Ratio</i>	<i>Odds Ratio</i>	<i>Odds Ratio</i>
On li agradaria viure (ref. Al mateix barri)								
Fora del barri						2.19***	2.22***	2.50***
No té preferències						1.24	1.23	1.42
Temps residint a l'habitatge (ref. Tota la vida)								
Menys de 5 anys							0.95	1.01
Entre 5 i 15 anys							0.75	0.75
Més de 15 anys							0.64*	0.66
Increment habitatge turístic/turisme en general								1.85**
Increment preu habitatges								3.85***
Empitjorament equipaments/serveis								0.73
Augment delinqüència								1.47
Observacions	1167	1167	1167	1167	1167	1167	1167	1167
Pseudo-R ²	0.000	0.006	0.124	0.189	0.343	0.366	0.370	0.398
AIC	1610.345	1609.408	1518.542	1464.196	1301.941	1279.335	1280.451	1257.984
-2 Log-Likelihood	1608.345	1603.408	1494.542	1430.196	1261.941	1235.335	1230.451	1196.444

Nota: ·p<0.1 *p<0.5 **p<0.01 ***p<0.001

Font: IERMB, Enquesta de cohesió urbana, 2017.

CONCLUSIONS

Durant les anàlisis realitzades en aquest estudi centrat en la mobilitat residencial a la regió metropolitana de Barcelona s'ha tractat de donar resposta a algunes de les preguntes que desperten més interès en l'actualitat sobre quines són les dinàmiques que s'estan produint durant l'escenari post-crisi. Alhora també s'ha intentat aportar en el informe algun element innovador, com per exemple, l'aproximació a la mobilitat residencial des d'una doble escala, metròpoli i barri, totes dues connectades. A més, abans d'entrar a sintetitzar els resultats obtinguts, també val la pena destacar que aquest estudi constitueix la primera anàlisi aprofundida que es realitza a partir de la nova *Enquesta de cohesió urbana, 2017* (ECURB), una operació estadística dissenyada i desenvolupada per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona i de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. El seu objectiu és recollir periòdicament informació de caràcter socioterritorial per, entre d'altres coses, continuar amb la sèrie històrica de dades que conforma el llegat de la desapareguda *Enquesta Metropolitana (1985-2011)*. Al llarg de la recerca, per tant, es fa palès el potencial analític d'aquesta sèrie històrica a la que l'ECURB, precisament, dóna continuïtat.

La mobilitat residencial s'ha reduït dràsticament a la regió metropolitana de Barcelona, principalment com a conseqüència de la crisi econòmica, tal i com ja havien posat de manifest d'altres estudis anteriors. A més, aquesta caiguda de la intensitat del fenomen ha anat acompanyada d'altres canvis importants. Durant aquest període post-crisi la mobilitat residencial per motius familiars i la relacionada amb la creació de noves llars s'ha reduït lleugerament. La població de 16 a 39 anys que és el segment de població més associat amb aquests motius de mobilitat residencial, ha reduït la seva presència entre la població que ha canviat recentment d'habitatge. Aquesta doble tendència es pot entendre com un símptoma clar de les dificultats que està travessant la població jove en la conjuntura actual. D'altra banda, hi ha evidències de que la poca mobilitat residencial que s'està produint darrerament a la regió metropolitana de Barcelona respon majoritàriament a un perfil d'edat més avançat (de 40 a 64 anys) i d'estatus econòmic mig-alt, que busca millorar el seu habitatge o l'entorn residencial. No obstant, l'increment que es registra des que va esclatar la crisi la població metropolitana que canvia d'habitatge per motius econòmics o forçats relacionats amb l'habitatge, posa de manifest també la pujança del problema de mantenir l'habitatge a la metròpoli de Barcelona actualment.

Un altre aspecte que significa una transformació important dels patrons de mobilitat residencial que es venien donant fins que es va iniciar la crisi és l'ascens del lloguer com a forma d'accés a l'habitatge. En els propers anys, caldrà continuar analitzant aquest fenomen per tal de poder confirmar si bé es tracta d'un nou paradigma cultural que trenca amb l'hegemonia de la propietat com a règim de tinença preferible, o si bé es tracta d'una pràctica a la que es veu forçada cada cop més la població que no pot accedir a crèdits hipotecaris donades les restriccions actuals imposades pel sistema financer i la precarietat laboral i econòmica que afecta a les noves cohorts joves potencialment compradores.

Els resultats obtinguts permeten també afirmar que actualment no s'està produint un procés de suburbanització de la pobresa a la regió metropolitana de Barcelona com a conseqüència de l'extensió de les dinàmiques de gentrificació que s'estan desenvolupant a la ciutat central. L'increment de la desigualtat centre-perifèria, que sí que es detecta, s'explica per l'efecte de les diferències en la composició social dels residents al centre i a la perifèria. Aquestes desigualtats, que s'havien reduït durant els darrers anys principalment com a conseqüència de l'impacte transversal de la crisi econòmica, estan tornant a créixer ara durant els primers anys de la reactivació econòmica. Però malgrat que no es pot parlar de l'existència d'un procés clar de suburbanització de la pobresa, el que sí que s'observa és l'emergència d'un patró d'associació entre la població amb rendes més baixes i canvis residencials que es produeixen dins de Barcelona. Per tant, el que es podria entendre és que la hipotètica població que estaria desplaçant els barris més gentrificats, de moment tendeixen a instal·lar-se dins de la ciutat central i no a la perifèria.

Les anàlisis de la mobilitat residencial a escala de barri permeten corroborar la rellevància d'aquest espai urbà en els canvis de residència de la població. De fet, els resultats evidencien la interacció que es produeix a aquesta escala entre les intenses dinàmiques de transformació social i urbanístiques i les dinàmiques de mobilitat residencial, factor clau per entendre els canvis d'habitatge de la població metropolitana. Aquesta interacció, però, està condicionada pel tipus de transformacions que tenen lloc als diferents territoris de la metròpoli. A la ciutat central, les transformacions relacionades amb els processos de gentrificació i turistització tenen una major repercussió en les intencions de canvi forçat de barri de residència, mentre que a la primera i la segona corona altres elements relacionats amb l'augment de la vulnerabilitat urbana tenen un major impacte sobre els fluxos de sortida dels barris.

L'aprofundiment en les anàlisis de la mobilitat residencial forçada als barris de la regió metropolitana de Barcelona constata que hi ha una sèrie de factors que augmenten les probabilitats en la intenció d'abandonar un barri que es percep sotmès a transformacions negatives. Aspectes relacionats amb el cicle vital o l'hàbitat residencial, tant des de la

perspectiva objectiva com subjectiva, són elements que tenen significativa importància en les intencions de canvi. Ser jove o adult, viure en situació d'inseguretat en la tinença de l'habitatge, mostrar-se insatisfet amb l'habitatge i el barri de residència, viure en un barri amb mala reputació i viure a un barri no escollit són factors que impulsen les intencions de marxar del barri. A això s'ha d'afegir la consistència d'algunes transformacions urbanes com a potencials factors d'expulsió de la població dels seus barris, com són l'augment de preu dels habitatges i la turistització residencial. Ambdós fenòmens són representatius dels processos de gentrificació i turistització residencial que es viu a la regió metropolitana de Barcelona i especialment la ciutat central. Ambdós representen sengles amenaces a fer efectiu el dret a la ciutat al si dels barris, primer en un sentit simbòlic provocant un sentiment d'alienació residencial respecte a l'hàbitat més pròxim, seguit d'una posterior consideració de marxar del barri, per, finalment, provocar el canvi definitiu de barri. A més, el que de forma aïllada representen només canvis de residència individuals, de forma agregada pot generar canvis significatius en l'estructura socioresidencial dels barris metropolitans i, en conseqüència, en la generació de dinàmiques territorials de segregació, elitització i vulnerabilitat residencial. En aquest sentit, cal continuar aprofundint en l'anàlisi de les dinàmiques de mobilitat residencial a escala de barri, ja que poden proporcionar una informació molt valuosa sobre aquests processos a la metròpoli de Barcelona.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alberich, J. (2010). Ús de l'espai. *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, (51), 22–43.
- Andersen, H. S. (2008). Why do residents want to leave deprived neighbourhoods? The importance of residents' subjective evaluations of their neighbourhood and its reputation. *Journal of Housing and the Built Environment*, 23(2), 79–101.
- Antón-Alonso, F., Porcel, S. i Cruz, I. (2018). Factors contextuais associats als processos de gentrificació de l'àrea metropolitana de Barcelona. *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, (60), 65–79.
- Arias-Sans, A. (2018). Cambio en la composición social y gentrificación en Barcelona: una mirada a través de los flujos migratorios y residenciales. *Papers*, 60, 130–139.
- Atkinson, R. (2000). Professionalization and displacement in Greater London. *Area*, 32(3), 287–295.
- Atkinson, R. (2000). Measuring Gentrification and Displacement in Greater London. *Urban Studies*, 37(1), 149–165.
- Atkinson, R. (2015). Losing one's Place: narratives of neighbourhood change, market injustice and symbolic displacement. *Housing, Theory and Society*, 6096, 1–16.
- Bailey, N. i Livingston, M. (2007). *Population turnover and area deprivation*. Bristol: Policy Press.
- Bailey, N. i Livingston, M. (2008). Selective Migration and Neighbourhood Deprivation: Evidence from 2001 Census Migration Data for England and Scotland. *Urban Studies*, 45(4), 943–961.
- Bailey, N., Barnes, H., Livingston, M. i Mclennan, D. (2013). Understanding Neighbourhood Population Dynamics for Neighbourhood Effects Research: A Review of Recent Evidence and Data Source Developments. A M. van Ham, D. Manley, N. Bailey, L. Simpson i D. Maclennan (Eds.), *Understanding Neighbourhood Dynamics* (pp. 23–41). Dordrecht: Springer.
- Bayona i Carrasco, J., Gil-Alonso, F., Rubiales-Pérez, M. i Pujadas Rúbies, I. (2018). New Spatial Mobility Patterns in Large Spanish Cities: from the Economic Boom to the Great Recession. *Applied Spatial Analysis and Policy*, 11(2), 287–312.
- Bayona, J. (2008). El impacto de la inmigración extranjera en la estructura demográfica de las ciudades. El caso de la ciudad de Barcelona y su región metropolitana. *Arquitectura, Ciudad y Entorno*, (8), 116–142.
- Bayona, J. i Pujadas, I. (2014). Movilidad residencial y redistribución de la población metropolitana: los casos de Madrid y Barcelona. *Revista EURE*, 40(119), 261–287.
- Bourdieu, P. (2018). Social space and the genesis of appropriated physical space. *International Journal of Urban and Regional Research*, 229–291.
- Buzar, S., Ogden, P. E. i Hall, R. (2005). Households matter: the quiet demography of urban transformation. *Progress in Human Geography*, 29(4), 413–436.
- Champion, A. G. (2001). A Changing Demographic Regime and Evolving Polycentric Urban Regions: Consequences for the Size, Composition and Distribution of City Population. *Urban Studies*, 38(4), 657–677.
- Cheshire, P. (1995). A New Phase of Urban Development in Western Europe? The Evidence for the 1980s. *Urban Studies*, 32(7), 1045–1063.

- Clark, W. A. V. (1991). Residential Preferences and Neighborhood Racial Segregation: A Test of the Schelling Segregation Model. *Demography*, 28(1), 1–19.
- Clark, W. A. V. (1992). Residential Preferences and Residential Choices in a Multiethnic. *Demography*, 29(3), 451–466.
- Clark, W. A. i Coulter, R. (2015). Who wants to move? The role of neighbourhood change. *Environment and Planning A*, 47(12), 2683–2709.
- Colau, A. i Alemany, A. (2012). *Vidas hipotecadas: De la burbuja inmobiliaria al derecho a la vivienda*. Barcelona: Cuadrilátero de libros.
- Courgeau, D. (1985). Interaction between Spatial Mobility, Family Career Life-Cycle: A French Survey. *European Sociological Review*, 1(2), 139–162.
- Crowder, K. (2000). The Racial Context of White Mobility: An Individual-Level Assessment of the White Flight Hypothesis. *Social Science Research*, 29(2), 223–257.
- Domingo, A. (2014). *Catalunya al mirall de la immigració: Demografia i identitat nacional*. Barcelona: L'Avenç.
- Domingo, A., Bayona, J. i López Gay, A. (2004). Impacto demoespacial de la internacionalización de los flujos migratorios en la ciudad de Barcelona. *Migraciones*, (16), 157–198.
- Donat, C. (2012). La incidencia de las dinámicas demográficas en las necesidades residenciales y en la oferta de vivienda en la Región Metropolitana de Barcelona. *Ciudad y Territorio: Estudios Territoriales*, 44(122), 689–704.
- Dwarshuis, K. (2018). *Airbnb Barcelona*. <https://dwarshuis.com/>.
- Feijten, P. i van Ham, M. (2009). Neighbourhood change...: Reason to leave? *Urban Studies*, 46(10), 2103–2122.
- Fullaondo, A. (2007). La inmigración en España: una aproximación metropolitana comparada. *Arquitectura, Ciudad y Entorno*, 2(4), 497–518.
- Gans, J. H. (1962). *The Urban Villagers: Group and Social Class in the Life of Italo-Americans*. Nueva York: The Free Press.
- Geist, C. i McManus, P. (2008). Geographical Mobility over the Life Course: Motivations and Implications. *Population, Space and Place*, (14), 283–303.
- Giner, S. (dir.) (2001). Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona (2000): primers resultats. *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, (34), 9–65.
- Hall, P. i Hay, D. (1980). *Growth Centres in the European Urban System*. Londres: Heinemann.
- Harris, D. R. (1999). "Property Values Drop When Blacks Move in, Because ...": Racial and Socioeconomic Determinants of Neighborhood Desirability. *American Sociological Review*, 64(3), 461–479.
- Hochstenbach, C. i van Gent, W. P. (2015). An anatomy of gentrification processes: variegating causes of neighbourhood change. *Environment and Planning A*, 47(7), 1480–1501.
- Hochstenbach, C. i Musterd, S. (2017). Gentrification and the suburbanization of poverty: changing urban geographies through boom and bust periods. *Urban Geography*, 1–28.
- Howley, P. (2009). Attitudes towards compact city living: towards a greater understanding of residential behaviour. *Land Use Policy*, 26(3), 792–798.
- Keller, S. (1975). *El vecindario urbano. Una perspectiva sociológica*. Madrid: Siglo XXI.

- Kending, H. (1984). Housing Careers, Lyfe Cycle and Residential Mobility: Implications for the Housing Market. *Urban Studies*, 21(3), 271–283.
- López-Gay, A. (2008). *Canvis residencials i moviments migratoris en la renovació poblacional de Barcelona*. Barcelona: Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya.
- López-Gay, A. (2016). Atracción de talento y polarización socioeconómica en Barcelona. *Perspectives Demogràfiques*, (3), 1–4.
- López-Gay, A. (2018). Cambio en la composición social y gentrificación en Barcelona: una mirada a través de los flujos migratorios y residenciales. *Papers. Regió Metropolitana De Barcelona*, (60), 80–93.
- López, C., Pujadas, I. i Bayona, J. (2013). Transformaciones territoriales y segregación demográfica en las regiones metropolitanas de Madrid y Barcelona: la creciente dicotomía entre centros y periferias. *XI Congreso Español de Sociología*, Madrid.
- Lu, M. (1998). Analyzing migration decision-making: relationships between residential satisfaction, mobility intentions, and moving behavior. *Environment and Planning A*, 30(8), 1473–1495.
- Marcuse, P. (1975). Residential alienation, home ownership and the limits of shelter policy. *Society and Social Welfare*, 3(2), 181–203.
- Marcuse, P. i Madden, D. (2016). *In Defense of Housing*. Londres: Verso Books.
- Miralles-Guasch, C., Donat, C. i Barnada, J. (2007). Habitatge i mobilitat residencial. Primeres dades de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya. *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, (46), 80–93.
- Módenes, J. A. (1998). *Flujos espaciales e itinerarios biográficos: la movilidad residencial en el área de Barcelona*. Tesis doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Módenes, J. A. (2001). Relacions socioterritorials i mobilitat residencial a l'àrea metropolitana de Barcelona. *Revista Catalana de Sociologia*, (14), 43–56.
- Módenes, J. A. (2007). Una visión demográfica de la movilidad residencial reciente en España. A J. M. Feria (ed.), *La vivienda y el espacio residencial en las áreas metropolitanas* (pp. 15–32). Sevilla: Centro de Estudios Andaluces.
- Nel·lo, O. (dir.) (1996). Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona (1995): primers resultats. *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, (25), 9–73.
- Nel·lo, O. (2001). *Ciutat de ciutats*. Barcelona: Empúries.
- Nel·lo, O. (2002). Ús de l'espai. A S. Giner (dir.), *Enquesta de la Regió de Barcelona 2000: Informe general*. Barcelona: Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i Diputació de Barcelona.
- Nel·lo, O i Subirats, M. (1998). Ús d el'espai, ús del temps. A O. Nel·lo; A. Recio; M. Solsona; M. Subirats (dir.), *La transformació de la societat metropolitana*. Barcelona: Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i Diputació de Barcelona.
- Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona. (2018). L'habitatge a la metròpoli de Barcelona. *Informe Anual*, 1–142.
- Permentier, M. (2013). Neighbourhood Reputations, Moving Behaviour and Neighbourhood Dynamics. A M. Van Ham, D. Manley, N. Bailey, L. Simpson i D. Maclennan (Eds.), *Understanding Neighbourhood Dynamics: New Insights for Neighbourhood Effects Research* (pp. 161–182). Dordrecht: Springer.

- Porcel, S. (2016). *Dinámicas de estructuración socioresidencial en la Barcelona metropolitana postindustrial: ¿Hacia una ciudad dual o cuarteada?*. Tesis doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Porcel, S. i Navarro-Varas, L. (2014). Transformacions familiars, metropolitanització i cohesió social: efectes de la suburbanització barcelonina en la diferenciació de les dinàmiques familiars i la cura d'infants. A J. Trullén (dir.), *Crisi econòmica, creixement de les desigualtats i transformacions socials. Informe general Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011* (pp. 58–93). Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
- Porcel, S. i Navarro-Varas, L. (2016). Desigualtat social i segregació residencial a l'AMB. A J. Trullén i V. Galletto (Eds.), *Anuari Metropolità de Barcelona 2015* (pp. 56–87). Barcelona: Àrea Metropolitana de Barcelona.
- Porcel, S., Navarro-Varas, L., Antón-Alonso, F. i Cruz, I. (2018). La suburbanització de la pobresa com a efecte metropolità de la gentrificació: el cas de Barcelona. *Papers. Regió Metropolitana De Barcelona*, (60), 94–113.
- Pujadas, I. (2009). Movilidad residencial y expansión urbana en la región metropolitana de Barcelona, 1982-2005. *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, 13(290).
- Pujadas, I. i Bayona, J. (2016). ¿Siguen creciendo las grandes áreas urbanas españolas? Un análisis comparativo de las dinámicas demográficas y migratorias. A V. A. (ed.), *La población en España cuarenta años de cambio (1975-2015)* (pp. 1–30). Alacant: Universitat d'Alacant.
- Pujadas, I. i Garcia-Coll, A. (2005). Movilidad residencial y polarización social: la diferenciación social de los nuevos espacios residenciales en la región metropolitana de Barcelona. *Actas del XIX Congreso de Geógrafos Españoles*.
- Rabe, B. i Taylor, M. (2010). Residential mobility, quality of neighbourhood and life course events. *Journal of the Royal Statistical Society: Series a (Statistics in Society)*, 173(3), 531–555.
- Rodríguez, J. (2006). Los booms inmobiliarios en España: un análisis de tres períodos. *Papeles de Economía Española*, (109), 76–90.
- Rossi, P. (1955). *Why families move: a study in the social psychology of urban residential mobility*. Glencoe: The Free Press.
- Ruiz Almar, E. i Velasco, A. (2017). *Les migracions intermunicipals al territori metropolità de Barcelona, 2001-2015*. Barcelona: Àrea Metropolitana de Barcelona.
- Sarasa, S., Porcel, S. i Navarro-Varas, L. (2013). L'impacte social de la crisi a l'Àrea Metropolitana de Barcelona i a Catalunya. *Papers. Regió Metropolitana De Barcelona*, (56), 10–88.
- Schelling, T. C. (1969). Models of Segregation. *American Economic Association*, 59(2), 488–493.
- Schelling, T. C. (1971). Dynamic models of segregation. *The Journal of Mathematical Sociology*, 1(2), 143–186.
- Suttles, G. D. (1968). *The Social Order of Slum: Ethnicity and Territory in the Inner City*. Chicago: The University Chicago Press.
- van Ham, M. i Feijten, P. (2008). Who wants to leave the neighbourhood? The effect of being different from the neighbourhood population on wishes to move. *Environment and Planning A*, 40(5), 1151–1170.

- van Ham, M., Manley, D., Bailey, N., Simpson, L. i Maclennan, D. (2012). Neighbourhood Effects Research: New Perspectives. A *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives* (pp. 1–21). Dordrecht: Springer.
- van Ham, M., Manley, D., Bailey, N., Simpson, L. i Maclennan, D. (2013) (Eds.). *Understanding Neighbourhood Dynamics: New Insights for Neighbourhood Effects Research*. Dordrecht: Springer.
- White, P. (1984). *The West European City: A Social Geography*. Essex: Longman.
- Whyte, W. F. (1971). *La sociedad de las esquinas*. México DF: Diana.

ANNEX METODOLÒGIC

L'enquesta de cohesió urbana (ECURB)

L'Enquesta de cohesió urbana (ECURB) és una operació estadística de periodicitat biennal que té per objectiu obtenir informació sobre aspectes relacionats amb la cohesió social des d'una perspectiva territorial, com ara la diferenciació residencial i la desigualtat urbana, la vulnerabilitat urbana i els processos d'exclusió territorial, els efectes de barri, la participació comunitària i les xarxes de suport, la mobilitat residencial i l'ús del territori.

La metodologia utilitzada en la recollida de la informació és l'entrevista telefònica assistida per ordinador (CATI). L'enquesta s'adreça a la població de 16 i més anys resident en habitatges familiars principals de la regió metropolitana de Barcelona.

L'ECURB es realitza mitjançant un mostreig aleatori estratificat. La població es divideix en estrats definits en funció del territori de residència, el sexe, l'edat i el lloc de naixement. La primera variable utilitzada en el procés d'estratificació és la territorial (àmbits territorials, subàmbits, municipis i districtes).

La grandària mostral de l'ECURB és de 7.692 individus, assumint un error mostral per al conjunt de la regió metropolitana de Barcelona de $\pm 1,12\%$.

Aquesta enquesta permet donar continuïtat a una part de la sèrie històrica de dades construïda a partir de l'antiga Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població des de l'any 1985. L'operació forma part del nou sistema integrat d'informació metropolitana sobre cohesió social i urbana (SIMCSU) dissenyat per l'IERMB i compta amb el suport de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona.

Més informació: <https://iermb.uab.cat/ca/enquestes/cohesio-social-i-urbana/>

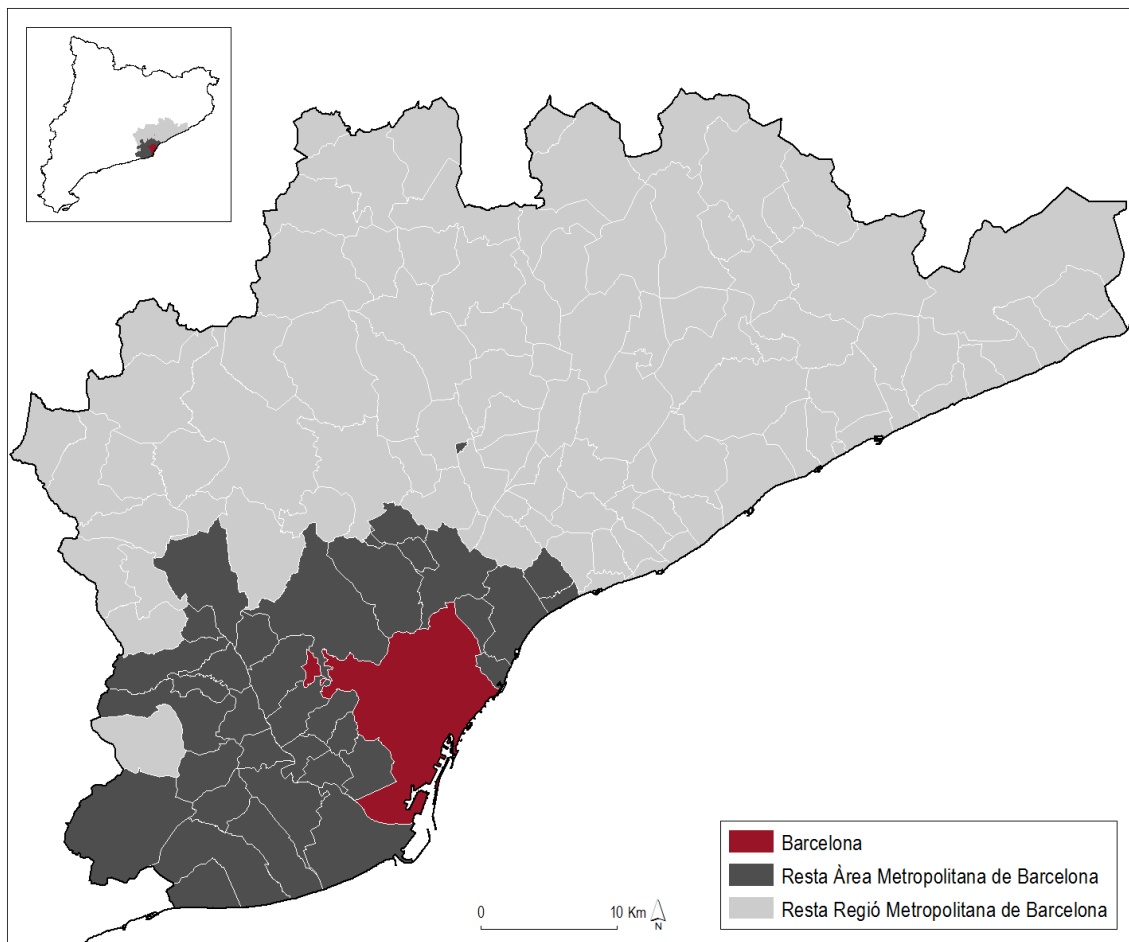
Descripció dels principals conceptes

Àrea metropolitana de Barcelona: fa referència a l'àmbit territorial sobre el qual té competències l'actual Àrea Metropolitana de Barcelona, una entitat local supramunicipal creada per la Llei 31/2010, del 3 d'agost, de l'Àrea Metropolitana de Barcelona de la Generalitat de Catalunya. Aquest àmbit territorial l'integren 36 municipis de la conurbació de Barcelona. Són els següents: Badalona, Badia del Vallès, Barberà del Vallès, Barcelona, Begues, Castellbisbal, Castelldefels, Cerdanyola del Vallès, Cervelló, Corbera de Llobregat, Cornellà de Llobregat, Esplugues de Llobregat, Gavà, l'Hospitalet de Llobregat, Molins de Rei, Montcada i Reixac, Montgat, Pallejà, la Palma de Cervelló, el Papiol, el Prat de Llobregat, Ripollet, Sant Adrià de Besòs, Sant Andreu de la Barca, Sant Boi de Llobregat, Sant Climent de Llobregat, Sant Cugat del Vallès, Sant Feliu de Llobregat, Sant Joan Despí, Sant Just Desvern, Sant Vicenç dels Horts, Santa Coloma de Cervelló, Santa Coloma de Gramenet, Tiana, Torrelles de Llobregat i Viladecans.

Regió metropolitana de Barcelona: la regió metropolitana de Barcelona s'ha definit a partir de la delimitació administrativa de l'àmbit de planificació territorial Metropolità establert per la Generalitat de Catalunya. D'acord amb aquest plantejament i segons la Llei 1/1995, de 16 de març, del Pla territorial general de Catalunya, modificada per la Llei 23/2010, de 22 de juliol, de modificació de la Llei 1/1995 i de la Llei 23/1983, de 21 de novembre, de política territorial, per a fixar l'àmbit de planificació territorial del Penedès, la regió metropolitana de Barcelona inclou actualment les següents comarques: el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental. Previ a la Llei 23/2010, la regió metropolitana incloïa també les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf, que des d'aleshores formen part de l'àmbit de planificació territorial del Penedès.

Mapa 1. Àmbits* de la regió metropolitana de Barcelona (RMB), 2017

*Nota: aquests àmbits es consideren corones metropolitanes.

Font: IERMB.

Mobilitat residencial: per mobilitat residencial s'entén els canvis d'habitatge que es produeixen dins de l'àmbit de la regió metropolitana de Barcelona, exclouent tots aquells moviments tant de sortida com d'entrada procedents d'altres àmbits territorials.

Tipus de flux de la mobilitat residencial:

Trànsit horitzontal: es recullen els moviments intramunicipals i intermunicipals que es produeixen dins d'un mateix àmbit territorial, és a dir, dins de Barcelona, dins de la resta de l'AMB i dins de la resta de la RMB.

Trànsit horitzontal intramunicipal: inclou els moviments residencials que es produeixen dins d'un mateix municipi i àmbit territorial, per exemple, dins de Barcelona, dins d'un municipi de la resta de l'AMB o dins d'un municipi de la resta de la RMB.

Trànsit horitzontal intermunicipal: considera els moviments que tenen lloc dins d'un mateix àmbit territorial, però que comporten un canvi de municipi, és a dir, un canvi de municipi dins l'àmbit de la resta de l'AMB o un canvi de municipi dins l'àmbit de la resta de la RMB.

Trànsit centre-perifèria: agrupa els canvis residencials que es produeixen des d'un àmbit més central a un altre situat a un grau perifèric superior, per exemple, des de Barcelona a l'àmbit urbà de la resta de l'AMB o des de l'àmbit urbà de la resta de l'AMB a la resta de la RMB.

Trànsit perifèria-centre: agrupa els moviments residencials que es produeixen des d'un àmbit més perifèric a un altre més central, per exemple, de la resta de la RMB a la resta de l'AMB o de la resta de l'AMB a Barcelona.

Motius de canvi d'habitatge:

Formació d'una llar o altres motius familiars: aquesta categoria recull, fonamentalment, la formació d'una nova llar amb la parella, però també s'hi inclouen altres raons com ara per independitzar-se, per l'ampliació o reducció del nombre de membres de la família, per anar a viure amb familiars o estar més a prop d'ells per problemes personals o per tenir-ne cura, per canvi d'habitatge d'una altre membre de la llar o una decisió familiar, per separació amb la parella o per motius de salut d'algun membre de la llar.

Millorar habitatge / entorn: el principal motiu que es recull en aquesta categoria és la millora de l'habitatge, però també es consideren la millora del règim de tinença de l'habitatge, la millora de l'entorn residencial i el canvi per conflictes o inseguretat al barri.

Motius econòmics o forçats per l'habitatge: els motius que es contemplen en aquesta categoria són l'enderrocament, expulsió, no renovació del contracte de l'anterior habitatge o l'accés a un habitatge més barat.

Motius laborals: aplega el trasllat del lloc de treball, l'augment de les oportunitats de feina i la proximitat al lloc de treball d'algun dels membres de la llar.